

KONDA

Barometresi

TEMALAR

Türkiye Aile Yapısı
Ocak 2012

(Bu rapor abonelerimizle yaptığımız sözleşmelere uygun olarak yayınlanmıştır.)

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	5
2. AİLE YAPISI	10
2.1.Kavramsal çerçeve	10
2.2.Aile demografisi	12
2.2.1. Medeni durum ve evlenme	12
2.2.2. Aileyi nasıl tanımlıyor?	14
2.2.3. Hanede kimlerle yaşıyor?	15
2.2.4. Eşlerin eğitim ve çalışma durumu	16
2.2.5. Aile ve akrabalarla ilişkiler	18
2.3.Dindar aileler	20
2.4.Geleneksel aileler	20
2.5.Gençler ve genç aileler.....	20
2.6.Modern aileler.....	21
2.7.Kümelerin Algı, Değerleri ve Alışkanlıkları	21
2.7.1. Evliliğe bakış	21
2.7.2. Algı	21
2.7.3. Aile ilişkileri	22
2.7.4. Çocuklar	22
2.7.5. Çocuklar / ahlaki değerler	22
2.7.6. Gündelik hayat.....	23
3. AİLE HAYATI.....	25
3.1.Gündelik hayat pratikleri.....	25
3.2.Hanede alışveriş	32
3.3.Bazı sahiplikler.....	34
3.4.Refah ve mutluluk algıları	35
3.5.Kadının kararlardaki rolü	38
3.6.Geleneksel hayat pratikleri.....	39
3.7.Sosyal devlet.....	41
3.8.Boyutlar değerlendirme.....	43
4. AİLE VE AHLAKİ DEĞERLER	46
4.1.Aile için önemli görülen özellikler	46
4.2.Çocuklara kazandırılması gereken meziyetler	47
4.3.Büyüklerle karşı saygı ve sorumluluk.....	49

5. TÜRKİYE AİLE YAPISI: YORUM	53
6. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ	55
6.1.Araştırmanın Genel Tanımı	55
6.2.Örneklem.....	55
7. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	57
7.1.Deneklerin Profili	57
7.2.Aile	62
7.3.Gündelik Hayat Pratikleri	69
7.4.Refaf ve Mutluluk Algısı.....	72
7.5.Kadının Kararlardaki Rolü.....	72
7.6.Geleneksellik	73
7.7.Sosyal Devlet.....	73

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Araştırmanın Tanımı

Bu rapora esas olan araştırma, 7-8 Ocak 2012 tarihlerinde, 27 ilin 100 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2517 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

KONDA Araştırma 2010 yılından beri her ay düzenli olarak BAROMETRE adı altında siyasal ve toplumsal araştırmalar serisi gerçekleştirmektedir. Her BAROMETRE araştırmasında düzenli olarak sorduğumuz standart soruların yanı sıra toplumun algı ve beklentilerini ölçmek için o ayın anketine özgü bir tema çerçevesinde sorular da sorulmaktadır. Konda Ocak'12 Barometresi kapsamında yer alan 'Aile Yapısı' temasına ilişkin bu raporu abonelerimizle yaptığımız sözleşmelere uygun olarak kamuoyuyla paylaşıyoruz.

Ocak'12 Barometresi'nin teması: Aile yapısı

Seçmen, müşteri, okur, izleyici vb. olarak tanımladığımız ve anlamaya çalıştığımız bireyi esas olarak önce ailesiyle sonra toplumla ilişkilendirmeden yapılacak çalışma ve açıklamaların yetersiz olacağı kanaatindeyiz. Aile en küçük toplumsal birim; aynı zamanda nesiller arası bir sistem. Ve her sistem gibi değişmekte olan, kendi iç dinamikleriyle veya toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal dinamiklerle dönüşen bir sistem.

Bu değişim üzerine sanayi toplumu sosyolojisi teorisi tarım toplumundan sanayi toplumuna geçerken, aile yapısı da geniş aileden çekirdek aileye dönüşür. Yine bu varsayımın sonuçlarına göre çekirdek aileye dönüşmüş, kentli olmuş ailenin önce tüketim ve davranış kalıpları değişir, sonrasında da değerleri "modern" değerlere doğru değişecektir. Elbette bu modern niteliğinin de kılık kıyafetten kadın erkek ilişkilerine kadar ima ettiği ve tanımladığı bir dizi tutum, davranış ve değerler manzumesi vardır. Ama en önemlisi bireyselleşmenin artacağı, aile içinde bile bağımsız bireylere dönüşüleceği varsayımıdır.

Siyaset biliminden pazarlamaya, reklamcılıktan üretime kadar hemen her alan sanayi toplumu sosyolojisiyle tanımlanmış, doğru, normal ve kaçınılmaz olan bu çekirdek aileye ve bireyselleşmeye göre kurgulanmaktadır.

İster kadın meselelerine ister aidiyet ve kimlik meselelerine bakıldığında ülke nüfusunun yüzde 50'sinin yalnızca 11 metropol merkezinde, yüzde 30'u kent merkezlerinde yaşamaya başlamış olmasına rağmen "modern ve kentli" olarak ima edilen bazı değer ve davranış değişimlerinin gerçekleşmediği de araştırmalarımızda görülmektedir. O nedenle 2012 Türkiye'sinin aile yapısı, davranış ve tercihleri, ahlaki değerleri gibi meselelere daha yakından bakma ihtiyacı hissedilmektedir.

Aile demografisi

Türkiye’de 18 yaş üstü yetişkin nüfusun yüzde 71,6’sı evli, yüzde 21,2’si bekar, yüzde 0,9’u nişanlı, yüzde 1,4’ü boşanmış ve yüzde 4,9’u duldur. Evlilik biçiminde hâlâ ağırlık görücü usulüyle evlenmededir (yüzde 48,1) ve nüfusun yüzde 8,2’si rızası dışında aile büyüklerinin kararıyla evlendirildiğini söylerken, yüzde 43,7 oranında karşılıklı karar vererek evlenme vardır.

Beşte üç evlilik hem resmi hem dini nikahla gerçekleşmiştir. Herhangi bir nikah olmadan beraber yaşayan ise yok denecek kadar azdır. Her dört evlilikten birinde çiftler arasında akrabalık bağı bulunmaktadır (yüzde 9,9 birinci derece akraba, yüzde 16,1 ikinci derece akraba). Kaldı ki birinci derece akrabalar arası her beş evliliğin birisi rızaları dışında gerçekleşmektedir.

Onda sekiz için aile demek anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Onda biri büyükanne-büyükbaba-anne-baba-çocuklardan oluşan geniş aile, onda biri için ise diğer akrabaları da kapsayan aileyi “ailem” olarak saymaktadır. Ülkedeki ortalama aile büyüklüğü 3,8 kişidir.

Her on ailenin altısında evli çiftlerden ancak bir kişi çalışırken, yalnızca bir ailede eşlerden her ikisi de çalışmaktadır. Eşlerin her ikisinin de üniversite eğitimi olduğu aileler yalnızca yüzde 5, birisinin üniversite diğerinin lise eğitimi olduğu aileler de yüzde 5 oranındadır.

Geniş aileyle ve akrabalarla ilişkiler oldukça yoğun, aile içi geçimsizlik ve sorunlar düşüktür.

Kümeleme analizi yaparak aileleri üç kümede (Modern Aileler, Geleneksel Aileler ve Dindar Aileler) ve dördüncü küme olarak da Gençler ve Genç Aileler olarak analiz etmek olanaklıdır. Bu dört kümenin karakteristikleri, tercihleri ve davranışları birbirinden farklıdır.

Faktör analizi sonucu sorulan soruların beş boyutu ölçtüğü tespit edilmiş ve bu boyutlar şöyle adlandırılmıştır: Gündelik hayat pratikleri / refah ve mutluluk algıları / kadının kararlardaki rolü / geleneksellik / sosyal devlet.

Gündelik hayat pratikleri

- Bir erkekle bir kadının beraber yaşaması için dini nikâhın şart olduğu fikrinde olanlar yüzde 76,2 oranındadır. Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikah şarttır diyenler doğal olarak Dindar Aileler’de en yüksek oranda iken, Modern Aileler’e doğru azalmaktadır.
- “Kızım, kızkardeşim aile büyükleri beğenmese bile evleneceği kişiyi seçebilir” fikrini onaylayanlar yüzde 61,8, karşı çıkanlar yüzde 22,8 oranındadır. Bu fikri sahip olanlar en çok Modern Aileler arasında görülmektedir.
- “Bir kadın sevdiği adamla resmi veya dini nikâh olmadan beraber yaşayabilir” fikrini onaylayanlar yalnızca yüzde 10,3, karşı çıkanlar yüzde 82,1 oranındadır. Nikahsız beraberliğe en düşük hoşgörü Dindar Aileler’de görülmektedir.

- Toplumun yüzde 53,7'si henüz ailecek sinemaya, tiyatroya gitmemiş, yüzde 55,5'i yılbaşı kutlamamakta, yüzde 52,2 hanede kadınlar kolsuz bluz giyememekte, yüzde 40,1'i ailecek tatil yapmamış ve yüzde 29,8'i aile içinde yaşgünü kutlamamaktadır.
- Hanelerde alışveriş rolü ve yükümlülüğü eşit dağılmış görünüyor. Hanelerin yüzde 27,6'sında kadınlar, yüzde 28'inde erkekler, yüzde 25,6'sında zaman zaman her ikisi de alışveriş yapıyor. Çocuklar dahil ailecek alışveriş yapanlar ise yüzde 17,5 oranındadır. Modern Aileler'de alışverişte kadının ve çocuğun ağırlığı yükselirken, Dindar Aileler'de alışverişte erkeğin ağırlığı artıyor, geleneksel ailelerde ise beraber alışveriş oranı diğerlerine göre yükseliyor.
- En yüksek oranda kullanılan alışveriş mekanı süpermarketler (yüzde 65) olarak ortaya çıkıyor. Mahalle bakkalından alışveriş yüzde 34,2, mahalle pazarından alışveriş yüzde 43,9 oranında. Alışveriş merkezleri veya hipermarketlerden alışveriş oranı yüzde 16,3 oranında.
- Ülkedeki hanelerin yüzde 59,7'sinde bulaşık makinesi varken, görüşülen deneklerin yüzde 38,1'inde kredi kartı vardır.
- Hanelerin dörtte birine hâlâ memleketten salça, tarhana gibi yiyecekler gelirken, her on hanenin altısında salça, tarhana gibi bazı erzaklar yapılmaktadır.
- Hanelerin onda dokuzunda bayramlarda büyüklere ziyaret geçerlidir.

Refah ve mutluluk algıları

Bulgular toplumun geleneksel özelliklerinden olan “kanaatkârlık” duygusunu ve aynı zamanda “mutluluk” algı ve duygusunun gelir ve refahdan bağımsız ve göreceli olduğunu gösteriyor.

- Toplumun üçte ikisi (yüzde 67,8) kendisini orta sınıf sayıyor, sorulduğunda refah bakımından ortadaki dilimde tanımlıyor.
- Buna karşılık yine benzer şekilde üçte ikiye yakın insan (yüze 61,7) mutluluk bakımından ise kendini en mutlu ve mutlu dilimlerde tanımlıyor.
- Toplumun yüzde 8’i kendisini en yoksul, yüzde 18,2’si de kendisini yoksul olarak tanımlıyor.
- Kendisini yoksul olarak tanımlayanların yüzde 86’sı lise altı eğitilmiş, yüzde 95’inin babası da lise altı eğitilmiş. Ağırlıkla işçi olarak veya tarımda çalışıyorlar veya işsizler. Yüzde 60’ının aylık hane geliri 700 liranın altında ve dörtte biri metropol varoşlarında oturuyor.
- Kendisini mutsuz olarak tanımlayanların ise dörtte biri Kürt, beşte biri Alevi, beşte ikisi inançlı, üçte biri 700 TL altında gelire sahip.
- Mutluluk algısı en yüksek oranda önce Dindar Aileler’de ve sonra da Modern Aileler’de görülürken, Dindar Aileler ve Genç Aileler gelir ve refah bakımından kendilerini diğerlerine kıyasla daha geride olarak görüyorlar.

Kadının kararlardaki rolü

Haneye mobilya, beyaz eşya alınırken kadınların kararlardaki rolü yüzde 54,6 iken, çocuğun hangi okula gideceği kararında hanelerin yalnızca yüzde 18,5’inde kadının etkin olduğu görülüyor.

Kadınlara biçilen bu rollerde hemen hiçbir farklı kümelenme ve demografik farklılıkta kayda değer bir tutum farkı gözlenmemektedir. Yani toplumun tüm kesimlerinde kadına bakış ortak ve sorunlu bir karakteristik göstermektedir.

Sosyal devlet

Toplumda sosyal devlet politikalarına talep oldukça güçlüdür. Görüşülen deneklerin onda dokuzu çocuğuna kötü davranan aileye devletin müdahale etmesine olumlu bakmaktadır.

Benzer şekilde görüşülen deneklerin onda sekizi de sürekli geliri olmayan kişilere devletin bakmakla yükümlü olduğunu düşünmektedir.

Aile için ahlaki değerler

Aileleri ve kendileri için önemli görülen özellikler sorulduğunda, görüşülen kişiler en yüksek oranda yüzde 58 ile “konu komşunun, çevrenin itibarı, saygısı” ve yüzde 54 ile “gelenek, göreneklere bağlılık” ve yüzde 46 ile “dini değerlere bağlılık” özelliklerini saymaktadır.

Eğitim seviyesi yükseldikçe bir taraftan çevrenin itibarına ve gelenek ve göreneklere bağlılığa verilen önemin azaldığı, diğer bir taraftan da modern, çağdaş bir aile olmaya, iş hayatında başarı ve kariyere ve kısmen maddi servete verilen önemin arttığı görülmektedir.

Çocuklara kazandırılması gereken meziyetler

Görüşülen kişilerin yüzde 82'si **kız çocuklarına** kazandırılması gereken iki özellikten biri olarak “namuslu ve dürüst olma” seçeneğini söylüyor. Bu cevabı yüzde 30 ile “dini vecibeleri yerine getirme”, yüzde 20 ile “çalışkanlık”, yüzde 18 ile “vatana, millete bağlılık” ve “haklarını” arayabilme” ve yüzde 17 ile “gelenek ve göreneklere bağlılık” cevapları takip ediyor.

Görüşülen kişilerin yüzde 76'sı **erkek çocuklara** mutlaka “namuslu ve dürüst olma”nın öğretilmesi gerektiğine inanıyor. Ardından yüzde 31 ile “vatana, millete bağlılık”, yüzde 27 ile “çalışkanlık”, yüzde 24 ile “dini vecibeleri yerine getirme” geliyor.

Büyüklerle karşı saygı ve sorumluluk

Büyüklerin yanında yapılmaması gereken davranışlar olarak, içki içmek yüzde 81 oranında, sigara içmek yüzde 76 oranında, bacak bacak üstüne atmak yüzde 67 oranında ve lafa karışmak yüzde 57 oranında söylenmektedir.

Eğitim seviyesi arttıkça her bir davranışa “yapılmamalı” deme oranı düşüyor ve “hiçbirinde mahsur yok” deme oranı lise altı eğitimlilerde yüzde 4'ten, lise mezunlarında yüzde 9'a ve üniversitelilerde yüzde 18'e çıkıyor.

Çocukların büyüklerle karşı sorumluluklarına dair ise yüzde 73 oranında “yaşlılıkta bakım”, yüzde 6 oranında “maddi destek”, yine yüzde 6 oranında “arkadaşlık” ve yüzde 15 oranında “minnettarlık” söylenmektedir.

Eğitim seviyesi, başka birçok alanda olduğu gibi çocukların sorumluluğuna bakışta da fark ediyor. Eğitim seviyesi arttıkça minnettarlık ve arkadaşlık beklentisi artıyor ve yaşlılıkta bakım beklentisi azalıyor.

Türkiye’de aile yapısı üçüncü bir tür gösteriyor

Araştırmanın genel değerlendirmesi olarak şu özellikler ortaya çıkıyor:

- **Aile kurumunu oluşturan evlilik kurumunda toplumun rolü:** Toplum, bir çiftin beraber yaşaması için evli olmalarını, özellikle de resmi nikahın yanısıra imam nikahı aracılığıyla dinen de toplumsal birim olarak tanınmasını bekliyor.
- **Aile kavramında ilişkilerin önemi:** Geleneksel üç nesil ailelerin ve daha geniş ailelerin yerlerini iyice çekirdek ailelere bırakmış oldukları görülüyor. Buna karşılık “aile deyince akla gelen” tanım çekirdek ailede yaşıyor olsalar bile hâlâ geniş aile.
- **Aile yapısının dayandığı pratikler:** Toplum aile kavramını beraber yaşadığından da daha bir geniş bir şekilde tanımlamak eğiliminde olmasına rağmen, aile kavramı beraber zaman geçirmeye, ortak pratiklere değil, ilişkilere dayanıyor.
- **Aile kavramı ile bireysellik arasındaki ilişki:** Ailenin kentli gündelik pratikleri beraber yapmıyor olması, aile bireylerinin bireyselleşmiş olduğunun göstergesi değil.

Sonuç olarak, Türkiye’deki aile yapısı ekonomik ilişkilere dayalı geniş aileden çekirdek aileye doğru geçişte ortada bir durakta ilişkiye dayalı, geleneksel ve dini değerler ağırlıklı üçüncü bir aile yapısı göstermektedir.

2. AİLE YAPISI

2.1. Kavramsal çerçeve

Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirdiğimiz özel araştırmalardan biri “Türkiye Gençliği Araştırması” idi. 15-30 yaş arası yaş grubunda tüm ülkeyi temsil eden bir örneklem ile yapılan bu araştırmanın önemli bulgularından bir tanesi gençlerin üçte ikisinin (yüzde 67,8) “hayata hazırlanırken en çok ailesinden bir şeyler öğrendiğini” söylüyor olmalarıydı. Gençlerin yalnızca yüzde 6,9’u öğretmenlerinden, yüzde 9,1’i kendi okuduklarından, yüzde 8,8’i seyrettiklerinden, yüzde 6’sı arkadaşlarından, yüzde 1,4’ü de akrabalarından hayata dair şeyleri öğrendiklerini söylemekteydiler.

Yine KONDA araştırmalarında dikkat çeken ortak bir bulgu hayat tarzından fikirlere kadar birçok konuda farklı tutum ve tercihleri açıklayıcı olan unsurlardan birinin görüşülen kişinin babasının eğitim seviyesi olmasıydı.

Öte yandan araştırmalarda “denek” diye adlandırdığımız bireyler, siyasette “seçmen”, gazete için “okur”, şirketler için “müşteri” olarak tanımlanıyor. Birçok meseleye bu bireyler üzerinden bakıyoruz. Değerleri, tutumları, tercihleri bireyler üzerinden açıklamaya çalışıyoruz. Bireyi de tanımlarken esas olarak, yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, gelir seviyesi ve yaşanan yerin kır/kent olması gibi ölçülebilir ve kategorize edilebilir kümelenmeler üzerinden düşünüyoruz.

Bireyi uzay boşluğundan hayata indirdiğimizde ise, önce ailesiyle ve sonra çevresiyle ilişkilendirmek gerekiyor. Bu noktadan bakınca gördük ki, ülkemizde “aile yapısı” üzerine yapılmış hiçbir araştırma yok. Bu sebeple KONDA Barometresi’nin Ocak 2012 ayı teması olarak “aile yapısını” seçtik. Gündelik hayatta yalnızca siyasi tercihlerde değil, tüketimden dayanışmaya birçok konuda “birey-aile-toplum bağlantısını” kurmakta açıklayıcı bilgiler üretebileceğimizi düşündük.

Aile, en küçük toplumsal birim. Aynı zamanda nesiller arası bir sistem. Her sistem gibi değişmekte olan, kendi iç dinamikleriyle veya toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal dinamiklerle dönüşen bir sistem.

Bu değişim üzerine sanayi toplumu sosyolojisinde temel bir teori var. Bu teoriye göre feodal toplumlarda veya toprağa bağımlı ve tarıma dayalı toplumlarda aile yapısı geniştir. Bu geniş ailelerde üç nesil bir aradadır ve hatta aile, nesiller dışında birinci derece kanbağı olanları ve aileye dışarıdan gelenleri de kapsar. Toplular sanayileştikçe ve buna bağlı olarak kentleştikçe geniş aile çözülecek ve çekirdek aileye dönüşecektir.

Bu teorik yaklaşımın varsayımlarından en önemlisi “çekirdek aile” tanımı ile ima ettikleridir. Çekirdek aile anne-baba ve çocuklardan oluşan ve daha önemlisi bireyleşmenin gerçekleştiği, aile bireyleri arası bir bağımsız ilişkiler sistemidir. Aile, akrabalarından bağımsızdır ve kendi başına, ayrı, çekirdek bir birimdir artık. Çekirdek ailenin bireyleri de birbirlerinden iyi belirlenmiş sınırlarla ayrılmış, rol dağılımları tanımlanmış, değerler, tutumlar ve tercihler bireyselleşmiştir.

Çekirdek ailede sanayi toplumu modernleşme teorisine de uygun olarak değerler ve tutumlar da değişecektir. Yani çekirdek aile tanımı yalnızca ailenin yapısını ve bireylerini değil, aynı zamanda bir hayat tarzını, gündelik hayat ritim ve tercihlerini, değerlerde ve tutumlarda belli davranış kalıp ve modellerini de ima eder. Kentli ve modern çekirdek ailenin yalnızca değerlerde değil, kılık-kıyafetten eğlence ve tatil anlayışına kadar gündelik hayat tarzlarında da değişeceği ve modern olarak kodlanmış bazı davranış ve tercihlere yöneleceği varsayılır. Hatta ekonomik kalkınma modelleriyle aile üyelerinin bireyselleşmesi arasında, ekonomik girişimcilikten iş kariyerinde başarıya kadar birçok alanda bireyselleşmekle ilişki kurulmuştur.

Öte yandan ülkemizdeki aile yapısının kompozisyonunda kentleşmeye bağlı olarak değişiklikler gözlenmekle beraber aile fertleriyle ilişkilerden, değer ve tutumlara kadar bir dizi alanda bireyselleşme yerine ailenin ağırlığının arttığı gözlenmektedir. İster seçmen davranışı ister tüketici davranışı olarak incelenen ailenin ağırlığı küçümsenmeyecek oranlardadır. Örneğin yukarıda sözü edilen gençlik araştırmasının bulgularından birine göre, “tüketim tercihlerini belirleyen unsurlar” sorulduğunda “ailenin alışkanlıklarının önemli olduğunu” söyleyen gençler yüzde 50,9 oranındadır.

“Modern” kavramıyla ilgili tartışmalar, modern kavramının ima ettiği tutum ve davranışların eğitim ve gelir seviyesine farklılaştığı savlarının da artık tartışmalı olduğu bilinmektedir. Örneğin KONDA araştırmalarındaki ortak gözlemlerden bir tanesi yaşanan yerin kır veya kent olması, gelir seviyesi gibi temel demografik kategorilerin birçok alanda farklılıkları açıklamamasıdır. Ya da eğitim seviyesi arttıkça bireylerin daha modern değerlere sahip olması dolayısıyla hoşgörü seviyelerinin artacağı, hukuka inancın güçleneceği gibi varsayımların tam tersi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. En önemli toplumsal sorunlar arasında önceliği olan kadın meselesine dair KONDA bulgularına bakıldığında “modern” tanımına göre birbirine en zıt kutuplarda pozisyon alması beklenenlerin aynı pozisyonda yanyana oldukları, aile içinde modern olarak gözlenenlerin sıra ülke hayatına gelince tam tersi tutum ve davranışlar gösterdikleri gözlenmektedir.

Benzeri tartışmalar son yıllarda akademik dünyada da yapılmaktadır. Aile yapısıyla ilgili “geniş aile/çekirdek aile” ayrımından daha karmaşık ve açıklayıcı ayrımlar geliştirilmektedir. Örneğin Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, konuya toplumsal psikoloji çerçevesinden bakarak, Türkiye’deki aile yapısına özel olarak “karşılıklı ekonomik bağımlı aile / bağımsız aile / karşılıklı duygusal bağımlı aile” kavramları ve ayrımı üzerinde bakılması gerektiği şeklinde teori ve yaklaşım geliştirmiştir.

Bu araştırmada ailenin kompozisyonu, eğitim ve çalışma durumları, aile içi rol dağılımı, aile üyeleri ve akrabalarla ilişkiler, aile içi değerler, gündelik hayata dair bazı tercih ve davranışlar sorgulanmaya çalışılmıştır. Bulgular üzerinden bazı farklılıklar ve kümelenmeler analiz edilerek “Türkiye aile yapısı” üzerine genel bir bakış geliştirilmesi hedeflenmiştir.

2.2. Aile demografisi

2.2.1. Medeni durum ve evlenme

Görüşülen kişilerin yüzde 21,2'si bekâr, yüzde 71,6'sı evlidir. Deneklerin yüzde 0,9'u nişanlı, yüzde 1,4'ü boşanmış ve yüzde 4,9'u duldur.

Medeni durumunuz nedir?	Yüzde
Bekâr	21,2
Evli	71,6
Nişanlı	0,9
Boşanmış	1,4
Dul	4,9
Toplam	100,0

Görüşülen deneklerin yüzde 13,9'u bekâr veya nişanlıdır. Evli olan deneklerin nasıl evlendiklerine bakıldığında, yüzde 43,7 oranında denek karşılıklı karar verdiklerini, yüzde 48,1 oranındaki denek ise görücü usulüyle evlendiğini söylemektedir.

Çarpıcı bulgu ise, deneklerin yüzde 8,2'sinin kendi rızası dışında aile büyüklerinin kararıyla evlendirildiğini söylemesidir.

Nasıl evlendiniz?	Yüzde
Karşılıklı karar verdik	43,7
Görücü usulüyle	48,1
Benim dışımda aile büyüklerinin kararıyla	8,2
Toplam	100,0

KONDA'nın gerçekleştirdiği 2008 Hayat Tarzları araştırması bulgularıyla karşılaştırıldığında, bulgular ve evlenme usulü oranları araştırmaların hata payı içinde farklılık taşımakla beraber benzerdir.

Medeni durum 2008-2012 kıyas	2012	2008 Hayat Tarzı
Karşılıklı karar verdik	43,7	40,6
Görücü usulüyle	48,1	51,9
Benim dışımda aile büyüklerinin kararıyla	8,2	7,5
Toplam	100,0	100,0

Evli olanlara “resmi nikâhla mı, imam nikâhı ile mi evlendiniz?” sorusu yöneltildiğinde, deneklerin yüzde 61,4'ünün hem resmi hem dini nikâhla evlendiği görülmektedir.

Deneklerin yüzde 34,4'ü yalnızca resmi nikâhla evlenmişken, yüzde 3,8 oranındaki denek yalnızca dini nikâhla evlenmiş, yüzde 0,4 oranındaki denek ise herhangi bir nikah olmadan beraber yaşamaktadır.

Resmi nikâhla mı, imam nikâhı ile mi evlendiniz?	Yüzde
Resmi nikâh	34,4
İmam nikâhı	3,8
İkisi birden	61,4
Nikâh yok, beraber yaşıyoruz	0,4
Toplam	100,0

Evlili olan deneklere eşiyile akrabalığının olup olmadığı sorulduğunda dörtte birinin akraba evliliği yaptığı görülmektedir. Deneklerin yüzde 9,9'u "birinci dereceden akraba" evliliği, yüzde 16,1'inin de "uzak akraba" evliliği yaptığı görülmektedir.

Eşinizle akrabalığınız var mı?	Yüzde
Var, birinci dereceden	9,9
Var, uzaktan akrabam	16,1
Hayır	74,0
Toplam	100,0

- Akrabayla evlenme oranının eşlerin eğitim seviyesi düştükçe arttığı ve Kürtler arasında ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.
- Hayat tarzını modern olarak tanımlayanların yüzde 14'ünün, geleneksel muhafazakârların yüzde 25'inin, dindar muhafazakârların ise yüzde 34'ünün evliliği, akraba evliliğidir.
- Eşiyile akraba olanlarla nasıl evlendiği arasında da bağlantı olduğu gözlenmektedir. Evliliğe karşılıklı karar verenlerin sadece yüzde 15'i eşiyile akrabayken, görücüde yüzde 33, aile büyükleri kararıyla evlenenlerde yüzde 55'i akraba ile evlidir.
- Eşiyile birinci dereceden akraba olanların yüzde 51'i görücü usulüyle, yüzde 19,8'i aile büyüklerinin kararıyla evlendiğini söylemektedir.
- Eşiyile uzaktan akraba olanların yüzde 62,7'si görücü usulüyle, yüzde 15,4'ü aile büyüklerinin kararıyla evlendiğini söylemektedir.

Medeni durum ve evlenme usullerine dair bulgulara beraberce bakıldığında, oran olarak belki küçük görünebilen fakat nüfus ve hane sayısı içinde kayda değer büyüklüklerde olan bulgular vardır. Bazı bulgulara yüzdeler üzerinden değil, sayılar üzerinden bakmak devletin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının geliştireceği sosyal politikalar için de gerekli ve önemlidir.

- 51 milyon yetişkin içinde yüzde 6,3 oranında (3,2 milyon yetişkin) dolayında dul veya boşanmış olan birey vardır.

- Evliliklerin neredeyse yarısı hâlâ “görücü usulüyle” yapılmaktadır.
- Resmi nikâh yüzde 95,8 oranındadır. Yalnızca dini nikâh ile evlenenler yüzde 3,8 (17,5 milyon hanede 660 bin), hiçbir nikâh olmadan beraber yaşayanlar yüzde 0,4 (17,5 milyon hanede 70 bin) oranındadır.
- 17,5 milyon hanenin yüzde 8,2’sinde (1,4 milyon evlilik) rıza dışı evlilik vardır.
- 17,5 milyon hanenin yüzde 9,9’undaki evlilik (1,7 milyon evlilik) birinci derece akrabalar arasında, yüzde 16,1’indeki evlilik (2,8 milyon evlilik) uzaktan da olsa yine akrabalar arasında gerçekleşmiştir.
- Yalnızca imam nikâhıyla evli olmak eğitim seviyesi azaldıkça artmaktadır.

2.2.2. Aileyi nasıl tanımlıyor?

“Aile deyince aklınıza kimler geliyor, sayabilir misiniz?” sorusu sorularak görüşülen deneklerden bu kişileri tek tek söylemeleri istenmiş ve cevaplar daha sonra gruplanmıştır.

Deneklerin yüzde 80’i aile olarak anne-baba ve çocuklardan oluşan “çekirdek aile” üyelerini sayarken, yüzde 10,8 oranındaki denek kendi anne-babası, eşi ve çocuklarından oluşan “üç nesil geniş aileyi” saymış, yüzde 9,2 oranındaki denek de amca, hala, dayı, teyze, kuzen gibi “daha geniş aile” tanımı yapmıştır.

Ailesi deyince kimleri sayıyor?	Yüzde
Çekirdek aile	80,0
Üç nesil geniş aile	10,8
Daha geniş aile	9,2
Toplam	100,0

Toplumun onda biri için aile tanımının, amca/hala, dayı/teyze, kuzen/yeğen, bacanak/elti/görümce/kayınbirader gibi daha geniş aile mensuplarını kapsadığı görülmektedir.

Aile deyince kimleri sayıyor? (eş, anne, baba ve çocuk/torun diyenler dışındakiler)	Yüzde
Kayınpeder	8,1
Kayınvalide	5,7
Damat	5,0
Gelin	8,0
Amca / hala	7,8
Dayı / teyze	6,8
Kuzen / yeğen	3,8
Bacanak / elti / görümce / kayınbirader vs.	2,9
Toplam	-

- Kırdan metropollere doğru kaydıkça aile tanımı daralmaktadır. Kırlarda aile olarak yalnızca çekirdek aileyi sayanlar yüzde 72, kentlerde yüzde 80, metropollerde yüzde 84'dür.
- Eğitim seviyesine göre bakıldığında da eğitim seviyesi yükseldikçe aile tanımı daralmaktadır.
- Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayanların yüzde 86'sı aile deyince yalnızca karı-koca ve çocukları sayarken, geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayanların yüzde 20'si, dindar muhafazakâr olarak tanımlayanların yüzde 24'ünün aile tanımı daha geniş kapsamlıdır.

2.2.3. Hanede kimlerle yaşıyor?

Araştırmada deneklere hanede birlikte yaşadığı diğer kişilere dair ilişkileri, eğitim seviyeleri ve çalışma durumları ayrı ayrı sorulmuştur.

Yalnızca karı-koca yaşayanlar yüzde 17,4 oranında, karı-koca-çocuklar şeklinde çekirdek aile olarak yaşayanlar yüzde 66,2 oranında, büyükanne-büyükbaba-karı-koca-çocuklar şeklinde "üç nesil geniş aile" yaşayanlar yüzde 12,1 oranında, diğer akrabalarından bazılarının da dâhil olduğu "daha geniş aile" şeklinde yaşayanlar yüzde 2,1 oranındadır. Akrabalık ilişkisi olmadan, örneğin arkadaşıyla veya öğrenci evinde yaşayanlar da yüzde 2,2 oranındadır.

Hanede kimlerle yaşıyor?	Yüzde
Sadece eşyle	17,4
Çekirdek aile	66,2
Üç nesil geniş aile	12,1
Daha geniş aile	2,1
Diğer	2,2
Toplam	100,0

Hanede kimlerle beraber yaşadıkları bilgisiyile, "aileyi nasıl tanımladıkları" bilgisine beraberce bakıldığında;

- Karı-koca yaşayan çocuksuz ailelerin yüzde 77'si aile olarak karı-koca-çocuklardan oluşan çekirdek aileyi tanımlarken, yüzde 17,5'i aile tanımına üçüncü nesli de dâhil etmekte, yüzde 5,4'ü de diğer akrabalarından bazı fertleri de aile tanımı içinde saymaktadır.
- Hanede beraber yaşanan kişiler çoğaldıkça aile tanımının kapsamı da artmaktadır.
- Üç nesil birarada "geniş aile" olarak yaşayanların yüzde 15,2'si diğer akrabaları da aile tanımında saymakta, "daha geniş aile" olarak yaşayanların yüzde 24'ü aile tanımına diğer aileleri de dâhil etmektedir.
- Eğitim seviyesi yükseldikçe, hanede beraber yaşadığı ailenin kompozisyonu daralmaktadır.
- Kırlardan metropollere doğru gelindikçe, beraber yaşanan aile daralmaktadır.

Hanede beraber yaşanan kişilere bakıldığında, 1-2 kişilik hanelerde yaşayanlar yzde 21,9 oranında, 3-5 kişilik hanelerde yaşayanlar yzde 67 oranında, 6-8 kişilik hanelerde yaşayanlar yzde 9,7 oranındadır.

Hanedeki kişi sayısı	Yzde
1-2 kişi	21,9
3-5 kişi	67,0
6-8 kişi	9,7
9 + kişi	1,3
Toplam	100,0

Bu araştırmaya gşe lkedeki hanelerde ortalama kişi sayısı 3,8'dir. Bu konudaki TÜİK verisi 2006 yılı itibariyle 4,2 olup, iç göç istatistikleriyle beraber düşünöldüğünde (son beş yıldı 3 milyonu aşkın kişi yurtiçinde yer değiştirmiştir) hanedeki kişi sayısındaki azalma normal sayılmalıdır.

Yaşanılan hanelerde 18 yaş altı çocuk sayısına bakıldığında yzde 52,8 hanede çocuk bulunmamakta, yzde 39,1 oranındaki hanede 1-2 çocuk, yzde 7,3 oranındaki hanede 3-4 çocuk bulunmaktadır.

Hanedeki çocuk (18 yaş altı) sayısı	Yzde
Çocuksuz	52,8
1 - 2 çocuk	39,1
3 - 4 çocuk	7,3
5+ çocuk	,9
Toplam	100,0

2.2.4. Eşlerin eğitim ve çalışma durumu

Evli çiftlerin yzde 10,3'ünde eşlerin her ikisi de çalışmakta, yzde 58,3'ünde yalnızca birisi çalışmakta, yzde 31,4'ünde ise ikisi de çalışmamaktadır.

Çiftlerin çalışma durumu	Yzde
İkisi de çalışıyor	10,3
Biri çalışıyor	58,3
İkisi de çalışmıyor	31,4
Toplam	100,0

Eşi de çalışanlar yüzde 86 oranında, ya eşi ya kendisi çalışanlar ise yüzde 80 oranında “aile” deyince çekirdek aile tanımı yapmaktadır. Eşlerin ikisi de çalıştıkça hayat da fikirleri de çekirdek aile ağırlıklı olmaktadır.

İkisi de çalışan eşlerin yüzde 67’si 1-2 çocuklu iken, birisi çalışan ailelerin yüzde 53’ü 1-2 çocuklu, yüzde 13’ü 3-4 çocukludur ki, ikisi de çalışan ailelerde 3-4 çocuklu oranı yüzde 3’dür.

Eşlerin eğitim durumlarına bakıldığında, yüzde 5,2 oranındaki ailede eşlerin ikisi de üniversite eğitimi, yüzde 5,9 oranında ailede eşlerin birisi üniversite diğeri lise eğitimi, yüzde 3,8 ailede eşlerin birisi üniversite diğeri lise altı eğitimidir.

Ailelerin yüzde 56,7’si de eşlerin ikisi de lise altı eğitimidir.

Çiftlerin eğitim durumu	Yüzde
Üniversite - üniversite	5,2
Üniversite - lise	5,9
Üniversite - lise altı	3,8
Lise - lise	9,9
Lise - lise altı	18,5
Lise altı - lise altı	56,7
Toplam	100,0

- İkisi de üniversite eğitimi çiftlerin yüzde 60’ında ikisi de, yüzde 28’inde birisi halen çalışmaktadır.
- İkisi de üniversite eğitimi çiftlerin dışındaki eğitimi eşlerin büyük çoğunluğunda eşlerden yalnızca birisi çalışmaktadır.
- Birisi üniversite, diğeri lise eğitimi olan çiftlerin yüzde 28’inde ikisi de, yüzde 53’ünde birisi halen çalışmaktadır.
- İkisi de lise eğitimi çiftlerin yüzde 19’unda ikisi de, yüzde 70’inde birisi halen çalışmaktadır.

Eşlerin eğitim seviyelerine göre kombinasyonları, hanelerin aile tanımlarına bakışlarını da doğrudan etkilemektedir.

- İkisi de üniversite eğitimi ailelerin yüzde 90’ına göre aile tanımı çekirdek ailedir.
- İkisi de üniversite eğitimi ailelerin yüzde 88’i karşılıklı karar vererek evlenirken, görücü usulü evlenmiş olan yüzde 11’dir.
- Eğitim seviyesi düştükçe görücü usulü evlenme artmaktadır. Bunun yanı sıra evlenmelerde hem resmi hem dini nikah tercihinde eşlerin eğitim seviyeleri kombinasyonuna göre özel bir farklılık görülmemektedir.

- Eşlerin eğitim seviyeleri kombinasyonu, akraba evliliğini de doğrudan etkilemektedir. İkisi de üniversite eğitilmiş ailelerde birinci dereceden akraba evliliği yalnızca yüzde 1'dir.

2.2.5. Aile ve akrabalarla ilişkiler

Araştırmada deneklerin aile ve akrabalar ile ilişkilerini anlamak için dört soru sorulmuştur:

- Her ay görüştüğünüz / aileden saydığınız akrabalarınız kimlerdir?
- Evin oğluna kız istemeye gidiliyor olsa, kimlerle gidilir / gidildi?
- Aile büyüklerinden birisi hastalansa mutlaka kimlere haber verilir?
- Aileden, akrabalarından geçimsizlik yaşadığınız kimler var?

Sorular çok seçenekli olarak sorulmuş olup, deneklerden tek tek aile fertlerini ve akrabalarını saymaları istenmiştir.

- Ailelerin yüzde 27'si çocuklarıyla, yüzde 46'sı anne babalarıyla her ay görüşmektedir. Kardeşleriyle her ay görüşenler yüzde 54'dür.
- Ailelerin yüzde 28'i amca-hala, dayı-teyze ile görüşmektedir. Buna karşılık kayınpeder-kayınvalide ile her ay görüşenler yüzde 15 oranındadır.
- Ailelerin ilişki ağında geniş ailenin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Görüşme ilişkilerinde eğitime, yaşanan yerin kır/kent olmasına ve hatta eşlerin çalışma durumuna bağlı olarak özel bir farklılık gözlenmemektedir.

Evin oğluna kız istemeye giderken beraber gidilenler, aynı zamanda aile büyüklerinden birisi hastalansa haber verilecek olanlar her ay görüşülenlerdir.

Aileden, akrabalarından geçimsizlik yaşayanlara bakıldığında ise, yüzde 83 denek ya cevap vermemiş ya da geçimsizlik yaşamadığını söylemiştir. Geçimsizlik yaşadığını söyleyenler yüzde 17'dir. Geçimsizliklerin beşte biri amca-hala ve dayı-teyze iledir. Kayınpeder ve kayınvalide ile geçimsizlik yaşadığını söyleyenler ise yalnızca yüzde 1'dir.

AİLE KÜMELERİ

Görüşülen kişilerin somut aile yapılarının ötesine geçerek, görüşleri ve alışkanlıkları açısından farklı gruplar oluşturup oluşturmadıklarını, farklı aile anlayışlarını temsil eden kümeler var olup olmadığını anlamak üzere kümeleme analizi (*clustering analysis*) yaptık.

Kullanılan sorular

Çiftlerin çalışma durumu

Çiftlerin eğitimi

Kimlerle yaşıyor?

Aileniz ve kendiniz için önemli gördüğünüz İKİ özellik

Kız çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet

Erkek çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet

Çocuklar büyüklere karşı şimdi sayacaklarımdan en fazla hangisinden sorumludur?

Sizce annenin çalıştığı bir ailede büyükbaba, büyükanne toruna, torunlara bakmalı mıdır?

Sizin için hayatta hangisi daha önemlidir, anne-babanız mı, çocuğunuz mu?

Bu hanede gıda alışverişini düzenli olarak kim yapıyor?

Bulaşık makineniz var mı?

Kredi kartınız var mı?

Bu hanede gıda alışverişini sıklıkla nerelerden yapıyorsunuz?

Gündelik hayat pratikleri

Mutluluk

Kadının kararlarda rolü

Geleneksellik

Sosyal devlete bakış

Kümeleme analizinde, daha önce oluşturulmuş olan beş faktörün yanısıra, ailenin yapısına, aileye ve çocuklara dair görüşlerine ve bazı alışkanlıklarına dair sorular kullanıldı ve analiz sonucunda 4 küme oluştu.

Bu kümeleri Dindar Aileler, Geleneksel Aileler, Gençler/Genç Aileler ve Modern Aileler olarak adlandırdık. Her biri nüfusun yaklaşık dörtte birini oluşturan kümeler arasında Gelenekseller yüzde 29 ile biraz daha kalabalık ve Modern Aileler yüzde 19 ile biraz daha küçük birer küme oluşturuyor.

Aile Kümeleri	Yüzde
Dindar aileler	24,4
Geleneksel aileler	29,6
Gençler ve genç aileler	27,1
Modern aileler	19,0
Toplam	100,0

2.3. Dindar aileler

Dini değerlere bağlılığı ön plana çıkan bu kümedekilerin yarısı geleneksel evlerde oturuyor ve kırsal kesimde oturan oranı yüzde 28 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 20'nin biraz üzerinde.

Eğitim seviyesi Türkiye ortalamasından pek farklılaşmazken, gelir seviyesinin biraz düşük olması dikkat çekiyor. Yarısı görücü usulüyle, onda biri ise aile büyüklerinin kararıyla evlenmiş olan bu kümede geniş aile olarak oturma eğilimi diğer kümelere kıyasla daha fazla.

Üçte ikisinin kendisi veya eşi başörtüsüyle, yüzde 14'ü de türbanla örtünüyor ve örtünmeyen oranı Türkiye genelinde yüzde 28'ken, bu kümede yüzde 7,5 oranında. Nitekim kendilerini dindar olarak tanımlamaya en meyilli küme oldukları görülüyor. Son olarak, kümedekilerin yüzde 64'ünün Ak Partili oluşu dikkat çekiyor.

2.4. Geleneksel aileler

Tamamı evli olan ve yaş ortalaması Türkiye ortalamasından 4,5 yıl daha fazla olan bu kümede sadece eşyle yaşadığını belirtenler diğer kümelere göre oldukça fazla.

Kümenin dikkat çekici diğer bir özelliği ise, en eğitimsiz küme oluşu: eşleriyle beraber değerlendirildiğinde yüzde 60'nın hem kendisinin hem eşinin lise seviyesinin altında eğitimli olduğu görülüyor.

Yüzde 45'i geleneksel evde, yüzde 8 gibi nispeten yüksek bir oranı ise şehirlerin varoş bölgelerinde yaşayan bu kümedekilerin yarısı kendini "geleneksel muhafazakâr" olarak tanımlamayı tercih etmiş.

2.5. Gençler ve genç aileler

Bu kümeyi tek sıfatla tanımlamak gerekirse "genç" sıfatı kullanılabilir: Kümedeki on kişinin altısı 28 yaşın altında, dörtte biri öğrenci ve üçte ikisi henüz evlenmemiş.

Gelir seviyesi Türkiye ortalamasının üstünde olan ve eğitimi en yüksek olan bu kümedekilerin yarısı metropollerde, üçte biri ise kentlerde oturuyor ve dolayısıyla oldukça şehirli bir küme olması dikkat çekiyor. Bir kısmı arkadaşların beraber yaşadığı "öğrenci evi" gibi geleneksel olmayan hanelerde yaşıyor.

Dinle ilişkileri Türkiye ortalamasına ve diğer kümelere kıyasla daha zayıf ve yarısı örtünmüyor. Siyasi tercihlere bakıldığında ise, kümedeki beş kişiden biri CHP'li ve BDP'liler ortalamadan daha yüksek oranda varlık gösteriyor.

2.6. Modern aileler

Bu kümede yer alan ortalama biri orta yaşta, yüksek eğitilmiş, yüksek gelire sahip, eşyle karşılıklı karar vererek evlenmiş, çalışıyor ve metropolde apartmanda yaşıyor.

Hem çalışan oranı hem de beyaz yakalı oranı nispeten yüksek. Dörtte birinin de hem kendi hem eşi çalışıyor—ki diğer kümelerle nazaran bu oran oldukça yüksek. Yüzde 90 oranında çekirdek aile olarak yaşıyorlar.

Yüzde 39 ile hayat tarzı açısından kendini “modern” olarak niteleyenlerin en yüksek olduğu bu kümedekilerin özelliklerinin, diğer tanımlara kıyasla bu tanıma çok daha yakın olduğu söylenebilir.

2.7. Kümelerin Algı, Değerleri ve Alışkanlıkları

2.7.1. Evliliğe bakış

Bir çiftin beraber yaşaması için nikâh gerekliliğini en yüksek oranda belirtenler beklenebileceği gibi Dindar Aileler’dir ve onları Gençler takip etmektedir.

Modern Aileler ve Geleneksel Aileler bu kümelerle hemfikir olmakla beraber, hem dini hem resmi nikâhın gerekliliğini onlar kadar vurgulamıyor. Nitekim kendi evlilik durumlarına bakıldığında Dindar Aileler’in yüzde 23’ünün sadece resmi, yüzde 71’inin hem dini hem resmi nikahı olduğu; buna karşılık Modern Ailelerin yüzde 46’sının sadece resmi, yüzde 52’sinin hem resmi hem dini nikahı olduğu görülüyor.

Dindar Aileler’in evli olanlarının yarısı görücü usulüyle, onda biri büyüklerinin kararıyla evlenmiş. Gençler ve Genç Aileler’de de oranlar benzer. Evli Geleneksel Aileler arasında karşılıklı evlenenler biraz daha düşükken, Modern Aileler’de bu oranlar sırasıyla üçte bir ve yirmide bire düşüyor ve karşılıklı karar vererek evlenmiş olanlar üçte iki gibi oldukça yüksek bir orana çıkıyor.

Çiftler arasındaki akrabalık oranları da kümeler arasında fark ediyor: Dindar Aileler’in yüzde 36’sının, Gençler ve Genç Aileler’in yüzde 25’inin, Geleneksel’lerin yüzde 23’ünün, Modern Aileler’in ise yüzde 18’sinin eşyle yakından veya uzaktan akrabalığı var.

2.7.2. Algı

Geleneksel Aileler ve Modern Aileler diğerlerine kıyasla kendilerini refah açısından biraz daha iyi durumda görseler de mutluluk açısından Türkiye ortalamasına yakın oldukları söylenebilir. Buna karşılık, Dindar Aileler en mutlu, Gençler en mutsuz kümeler.

Hayat tarzı açısından kendilerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda bizim Dindar olarak tanımladığımız kümenin yarısı kendini Dini Muhafazakar, diğer yarısının çoğunluğu Geleneksel Muhafazakar olarak tanımlıyor. Geleneksel Aileler’in yüzde 61’i ve Gençler ve Genç Aileler’in yarısı kendisi Geleneksel Muhafazakar olarak tanımlamış. Buna karşılık Modern Aileler’in sadece 39’u kendini Modern olarak tanımlamış.

2.7.3. Aile ilişkileri

Aile tanımlarında çok büyük fark olmasa da Modern Ailelerin aile deyince geniş aileden ziyade çekirdek ailedeki fertleri sayma meyili biraz daha fazla.

Zaten diğer kümelerdekilerin geniş aileyle, yani büyükanne, büyükbaba veya torunun ötesinde dayı, amca, bacanak, elti gibi daha uzak akrabalarla daha fazla görüştikleri, kız isteme, hastalık gibi ailevi meselelere daha fazla dahil ettikleri görülüyor. Buna rağmen tüm kümeler bayramlarda büyüklerin elini öpmeye sıklıkla gidiyor.

2.7.4. Çocuklar

Gençler dışındaki kümelerde, kişilerin yarısından fazlası 18 yaş altı çocukların olduğu hanelerde yaşıyor. Ancak önce anne-baba mı, çocuk mu diye sorulduğunda Dindar Aileler'in yarısının anne-baba, yarısının çocuk demek suretiyle kararsız kaldıkları söylenebilirken, Modern Aileler ve Geleneksel Aileler'in yüzde 70 kadar "çocuk" demek suretiyle tercihini net olarak ortaya koydukları görülüyor. Geleneksel Aileler'deki bu tercih kısmen kümenin yaş ortalamasının yüksek oluşu ile açıklanabilirken, Modern Aileler'de 18 yaş altı çocuklu hanelerin biraz daha fazla oluşu bir neden oluşturuyor olabilir.

Büyükannenin, büyükbabanın torunların yetişmesindeki rolüne, kümeler oldukça farklı bakıyor. Dindar Aileler'in dörtte üçü, bu role oldukça önem verirken Geleneksel Aileler ve sonrasında Gençler ve Genç Aileler'de bu oran düşüyor, Modern Aileler'de yarıya kadar iniyor. Modern Aileler'de kreş ve yuva önem kazanıyor ve büyüklerden sorumluluk beklentisi düşüyor.

Modern Aileler çocuklara karşı bu bağlılıklarına rağmen, yaşlılıkta bakımı en düşük oranda (yüzde 56) bekleyen kümedir. Onun yerine arkadaşlık ve minnettarlık daha ön plana çıkıyor. Tüm kümelerde çocuklarına yükledikleri sorumlulukla, büyüklerine yükledikleri sorumluluk arasında doğrudan ilişki olduğu görülüyor: Hem çocukların yaşlılıkta bakmalarını bekleyen hem de torunların iyi yetişmesi için büyüklerin bakması gerektiğini düşünenlerin oranı, Dindar Aileler'de yüzde 65, Geleneksel Aileler'de yüzde 56, Gençler ve Genç Aileler yüzde 46 ve Modern Aileler'de yüzde 29.

2.7.5. Çocuklar / ahlaki değerler

Büyüklere saygıdan bahsederken, Modern Aileler araştırmada sorulan büyük karşısında özellikle bacak bacak üstüne atmak ve sigara içmek gibi davranışları en az dert eden ve Türkiye ortalamasının iki katı oranda "hiçbirinde mahsur yok" diyen kümedir. Dindar Aileler için büyüklere saygı oldukça önemli bir değerken, Geleneksel Aileler'in Türkiye ortalamasına yakın oldukları görülmektedir.

Dindar Aileler gerek kız gerek erkek çocuklarına namuslu ve dürüst olma ve dini vecibelerini yerine getirme mezziyetlerini kazandırmak gerektiğini savunurken, Geleneksel Aileler dini vecibelerden ziyade vatan ve millete bağlılığı ve çalışkanlığı, Modern Aileler ise daha düşük oranda yine namuslu ve dürüst olmanın yanısıra hakkını arayabilme ve başarılı olma hırsını vurgulamaktadır.

Gençler ve Genç Aileler namuslu ve dürüst olmanın yanısıra kızlar için çalışkanlık ve hakkını arayabilmeyi, erkekler için çalışkanlığı ve vatana-milllete bağlılığı ön plana çıkarmaktadır.

2.7.6. Gündelik hayat

Gündelik hayat pratikleri açısından karşılaştırıldığında, Modern Aileler ve kısmen Geleneksel Aileler ve Gençler ve Genç Aileler, modernliğin parçası olarak tanımlanabilecek olan ailece tatile, sinemaya, konsere gitme, doğum günü kutlama gibi alışkanlıkları daha sık yapıyorlar. Gençler ve Genç Aileler'in ailece sinemaya, konsere Geleneksel Ailelere kıyasla daha nadir gittiği görülüyor. Dindarlar ise bunları en az yapanlar olarak göze çarpıyor. Dindarlar neredeyse hiç yılbaşı kutlamazken, Gençler ve Genç Aileler biraz daha sık, Geleneksel Aileler onlardan biraz daha sık kutluyor. Modern Ailelerin ise, ortalamada “bazen” yılbaşı kutlasalar da, en sık kutlayan küme.

Kümelerin alışveriş alışkanlıkları arasında temelde olmasa da oran olarak farklılıklar var. Dindarlar alışveriş merkezi ve süpermarketlere en az gidenler. Geleneksel Aileler, Gençler ve Genç Aileler ve Modern Aileler'de bu alışkanlık sırayla artıyor. Buna karşılık bakkal ve pazarlardan alışveriş aynı şekilde azalıyor.

Ancak gıda alışverişini kümelerde kimin yaptığı bulguları da oldukça çarpıcı sonuçlar gösteriyor. Örneğin, Dindar Aileler'in yüzde 22'sinin hanesinde alışverişini kadın yaparken, yüzde 38'inde erkek yapıyor. Yüzde 40'ında ise ikisi de yapıyor. Dindar kesimin kadına toplumda çok söz hakkı vermediği bilinir ve gıda alışverişini gibi kadına biçilmiş “evcimen” bir toplumsal rolü bu kümede kadınların iki katı oranında erkeklerin gerçekleştiriyor olması ilk bakışta şaşırtıcı gelebilir. Ancak KONDA'nın 2008 yılında yaptığı “Biz Kimiz? Hayat Tarzları” araştırması da aynı bulguyu ortaya koymuştu. Bu araştırmadaki 9 hayat tarzı kümesi arasında en muhafazakar olan ve kadının toplumsal rolü açısından en kapalı olan “Dini Muhafazakarlar” kümesinde de aynı şekilde erkeklerin, kadınlarından daha sık gıda alışverişini yaptığı görülmüştü. Bu durumu o araştırmada, o kümede kadınların kamusal alanda bulunmasını mümkün olduğunca azaltmak şeklinde açıklamıştık. Bu araştırmadaki bulgular da bu durumu teyid eder nitelikte.

Gıda alışverişinde diğer çarpıcı bir bulgu Modern Aileler'deki rol dağılımı. Bu kümede gıda alışverişini kadınlar yüzde 34 oranında, erkeklerse yüzde 15 oranında yapıyor. Hanelerin yarısında ise, ister çocukla olsun ister çocuksuz, ikisi de yapıyor. Yarısından fazlası kadın olan ve her dört kadından birinin çalıştığı bu kümede cinsiyetçi rol dağılımlarında eşitlik beklenebilecekken tam tersi bir durum söz konusudur. Buna rağmen, kısmen gelirin de daha yüksek olmasının bir sonucu olarak, bu kümede bulaşık makinesi sahipliği yüzde 74 ile diğer kümelerden ve yüzde 60 olan Türkiye ortalamasında oldukça yüksek.

Cinsiyetçi roller açısından en eşitlikçi küme, kadının ve erkeğin eşit oranda alışveriş yaptığı Geleneksel Aileler kümesidir.

3. AİLE HAYATI

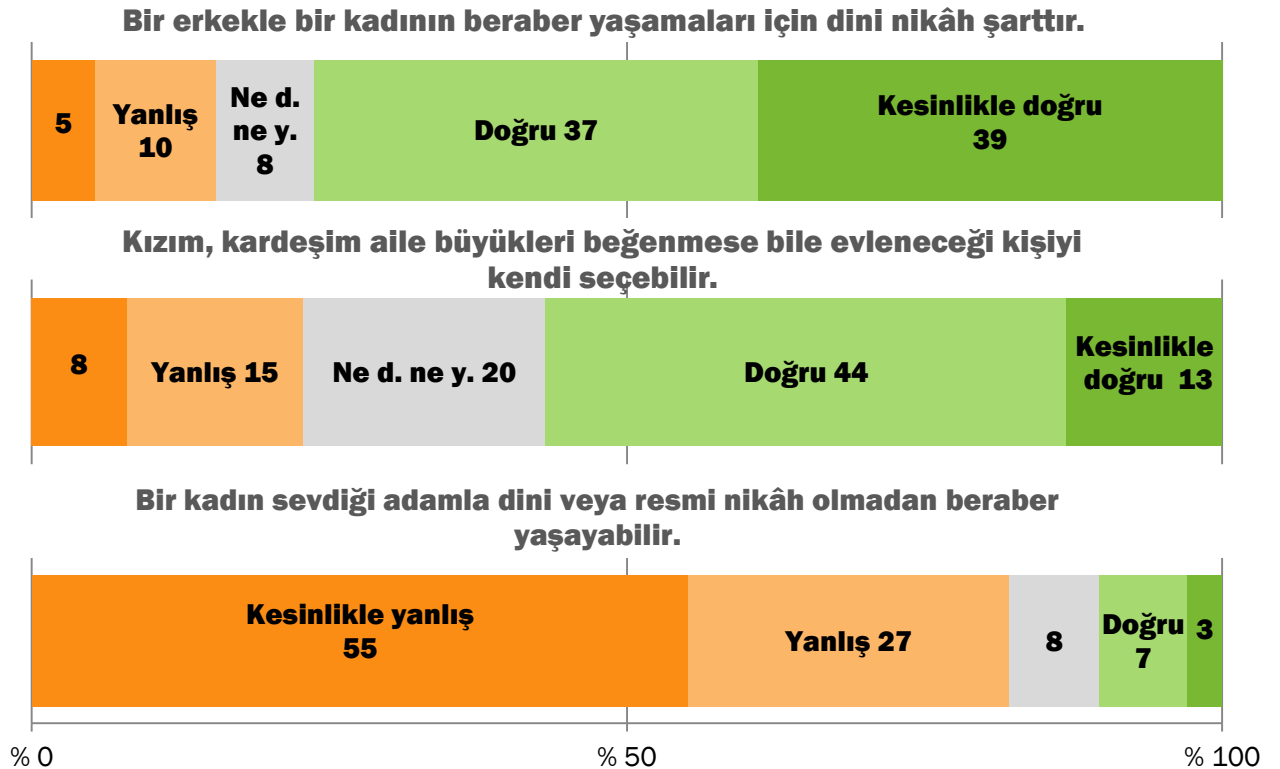
3.1. Gündelik hayat pratikleri

Nikâhsız beraberlikler kesinlikle onaylanmamakta, dini nikâh toplum tarafından ağırlıklı olarak istenmekteyken, bir kızın kocasını seçme hakkı henüz toplumun üçte birinde kabul edilmemektedir.

“Bir erkekle bir kadının beraber yaşaması için dini nikâh şarttır” fikrinde olanlar yüzde 76,2 oranındadır (yüzde 39 kesinlikle doğru, yüzde 37,2 doğru). Bu fikri kesinlikle yanlış ve yanlış bulanlar yüzde 15,4 (yüzde 5,3 kesinlikle yanlış, yüzde 10,1 yanlış) oranındadır.

“Kızım, kızkardeşim aile büyükleri beğenmese bile evleneceği kişiyi seçebilir” fikrini onaylayanlar yüzde 61,8 (yüzde 13 kesinlikle doğru, yüzde 43,8 doğru), karşı çıkanlar yüzde 22,8 (yüzde 8 kesinlikle yanlış, yüzde 14,8 yanlış) oranındadır.

“Bir kadın sevdiği adamla resmi veya dini nikâh olmadan beraber yaşayabilir” fikrini onaylayanlar yalnızca yüzde 10,3 (yüzde 2,9 kesinlikle doğru, yüzde 7,4 doğru), karşı çıkanlar yüzde 82,1 (yüzde 55,2 kesinlikle yanlış, yüzde 26,9 yanlış) oranındadır.

Özellikle “bir kadın sevdiği adamla dini veya resmi nikah olmadan beraber yaşayabilir” fikrine karşı çıkış oldukça kuvvetlidir. Bu konuda karşı çıkmadaki doz farklılıklarına bakıldığında:

➤ Sünniler Alevilere kıyasla

➤ Kürtler Türklere kıyasla

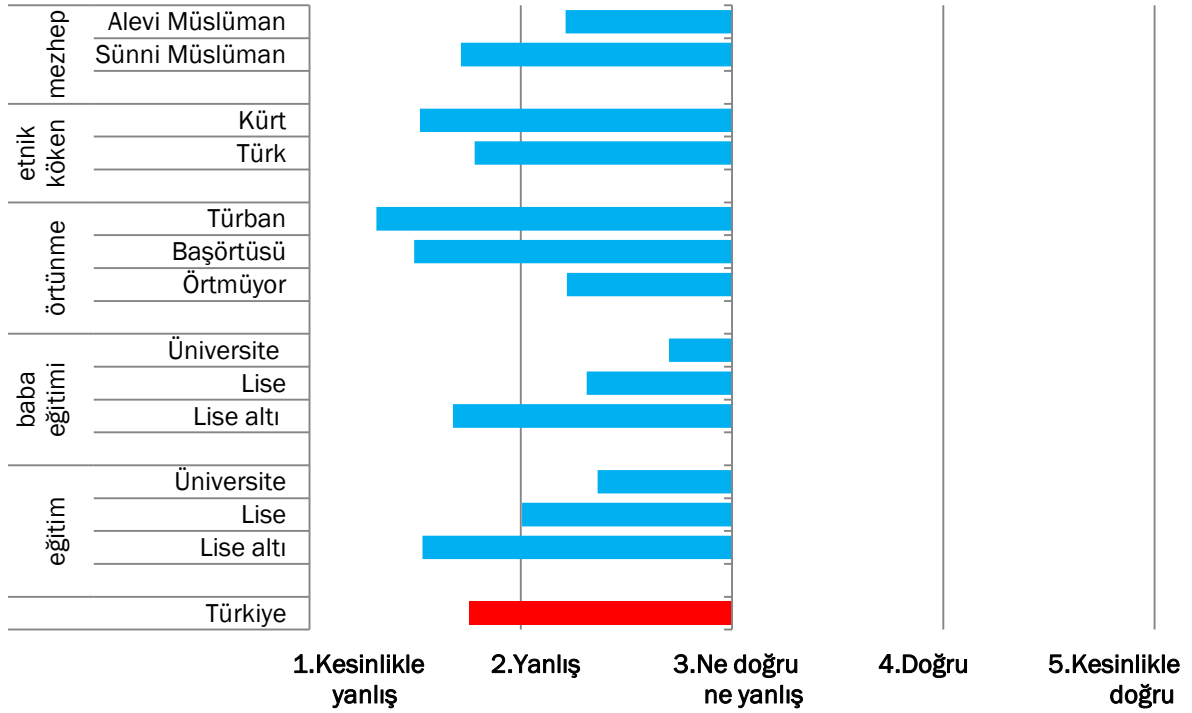
daha kuvvetli karşı çıkmaktadırlar.

➤ Eğitim seviyesi ve baba eğitim seviyesi düştükçe

➤ Başlı açıklıktan başörtüsüne ve türbana doğru geçildikçe

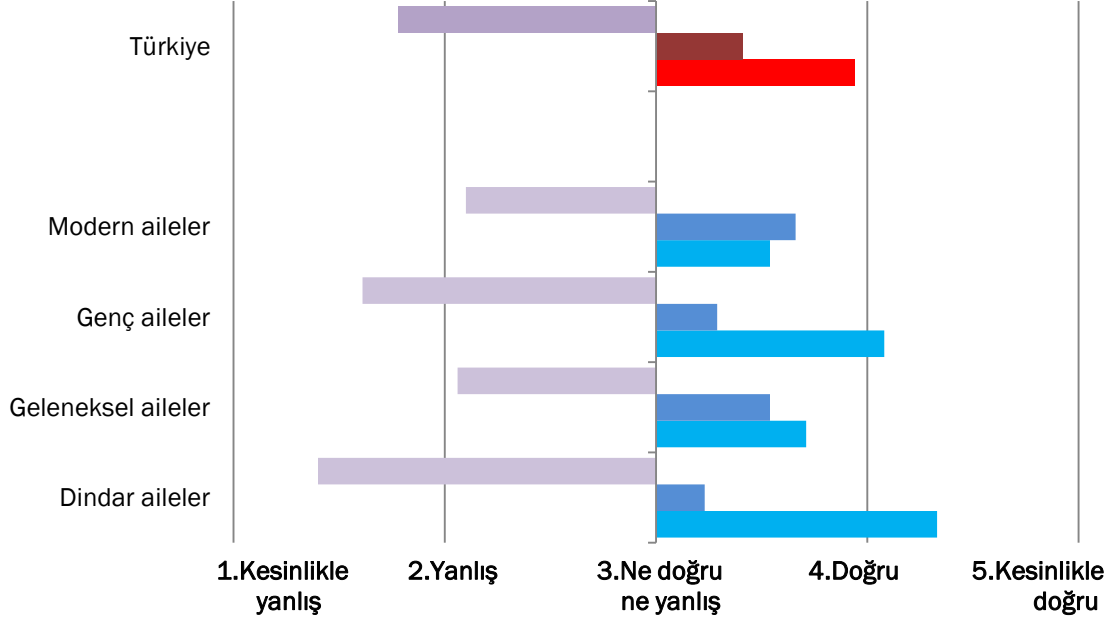
karşı çıkış kuvvetlenmektedir.

Bir kadın sevdiği adamla dini veya resmi nikâh olmadan beraber yaşayabilir.

- Bir kadın sevdiği adamla dini veya resmi nikâh olmadan beraber yaşayabilir.
- Kızım, kardeşim aile büyükleri beğenmese bile evleneceği kişiyi kendi seçebilir.
- Bir erkekle bir kadının beraber yaşamaları için dini nikâh şarttır.

Bir erkekle kadının beraber yaşamaları için dini nikahı şart görenler doğal olarak Dindar Aileler’de en yüksek oranda iken modern ailelere doğru azalmaktadır.

“Kızım, kardeşim aile büyükleri beğenmese bile eşini seçebilir” diyenler ise en yüksek orana Modern Aileler’de görülmektedir.

Nikahsız beraberliğe en düşük hoşgörü Dindar Aileler’de görülmektedir.

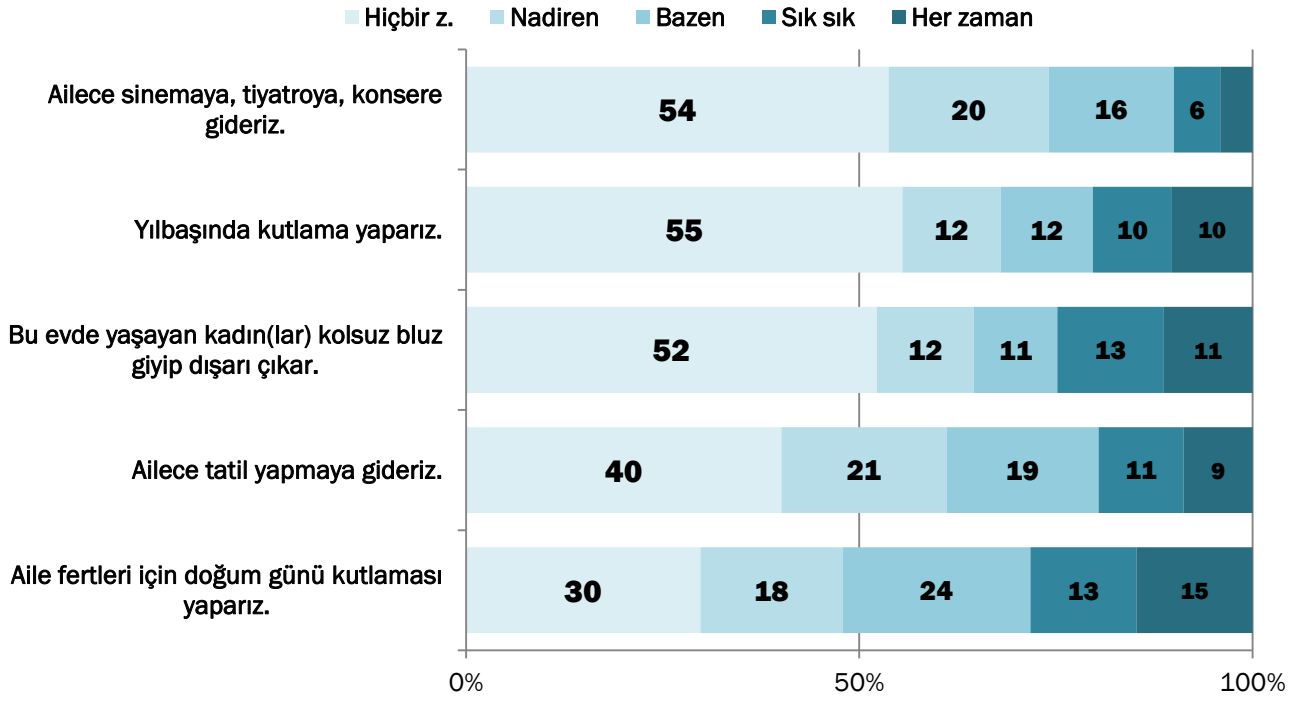
Gündelik hayat pratiklerine bakıldığında toplumun henüz kentli gündelik hayat pratiklerinden uzak olduğu görülmektedir.

Toplumun yüzde 53,7’si henüz ailecek sinemaya, tiyatroya gitmemiş; yüzde 55,5’i yılbaşı kutlamıyor; yüzde 52,2 hanede kadınlar kolsuz bluz giymiyor; yüzde 40,1’i ailecek tatil yapmamış ve yüzde 29,8’i aile içinde yaşgünü kutlamıyor.

Ailecek sinemaya, tiyatroya gidenler yüzde 21,8 (yüzde 5,9 her zaman, yüzde 15,9 sık sık), yılbaşını kutlayanlar yüzde 20,2 (yüzde 10,2 her zaman, yüzde 10 sık sık), kolsuz bluz giyebilenler yüzde 24,8 (yüzde 11,3 her zaman, yüzde 15,9 sık sık), ailecek tatil yapanlar yüzde 19,6 (yüzde 8,8 her zaman, yüzde 10,8 sık sık), aile içi yaşgünü kutlaması yapanlar yüzde 28,2 (yüzde 14,8 her zaman, yüzde 13,5 sık sık) oranındadır.

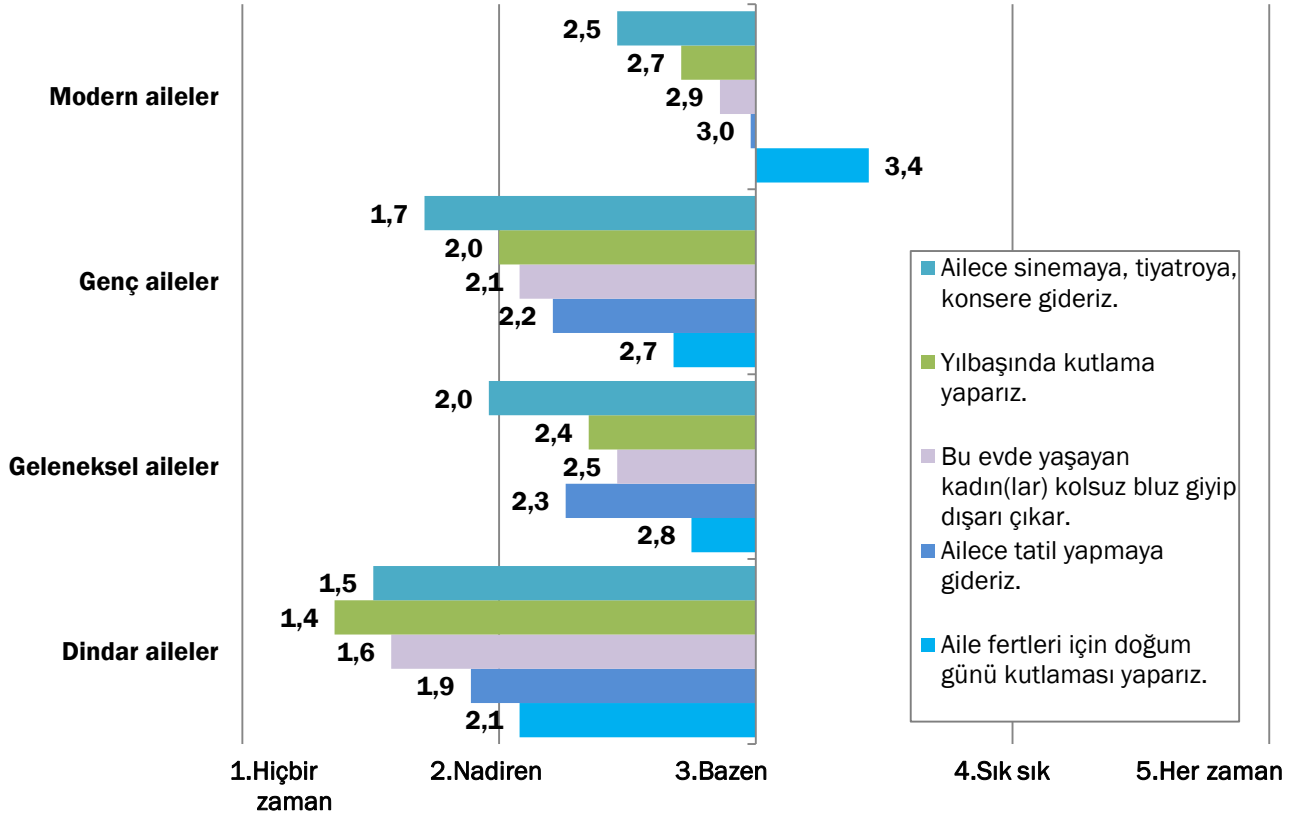

Gündelik hayat pratiklerinin sıklığı

Aile kümelerinin gündelik pratiklerini yapma sıklığı

Aile kümeleri üzerinden bakıldığında gündelik hayatta kentli pratikler en düşük oranda dindar ailelerde, en yüksek oranda modern ailelerde görülmektedir.

Kadınların toplumsal rolü sorununda türban tartışması ön plana çıksa da, sorunun daha derin boyutları olduğunda, kadınların kolsuz bluz giyip dışarıya çıkması gibi daha gündelik sayılabilecek bir pratik bu boyutu ortaya çıkarmak açısından oldukça açıklayıcı nitelikte. Özellikle kadınların kolsuz bluz giyebilmesi meselesine farklı kümelenmelere ve demografik özelliklere göre bakıldığında ilginç farklılaşmalar gözlenmektedir.

- Eğitim ve baba eğitimi yükseldikçe kadınların kolsuz bluz giyebilme oranı yükselmektedir.
- Kadınlar bekarlıktan nişanlılığa, evliliğe ve dulluğa doğru geçtikçe kolsuz bluz giyme sıklığı azalmaktadır.
- Hanede beraber yaşanan aile genişledikçe kadınların kolsuz bluz giyebilme olasılığı azalmaktadır.
- İki de çalışan çekirdek ailelerde yalnızca kolsuz bluz giyebilme hali pozitif dönebilir.
- Bulaşık makinesi ve kredi kartı sahipliği ile kolsuz bluz giyebilme olasılığı/sıklığı arasında doğrudan ilişki olduğu görülmektedir.

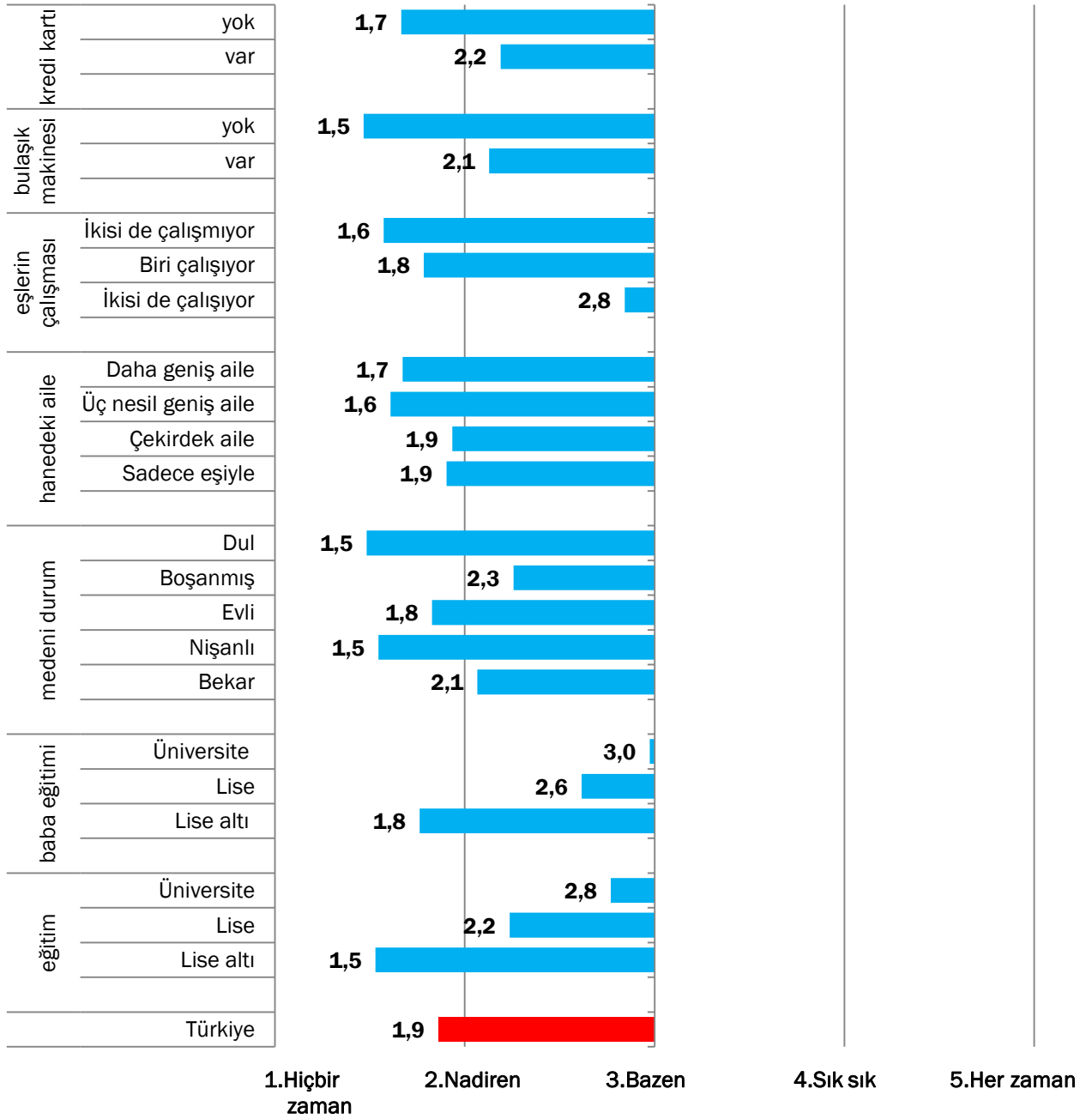

Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.

Ailece sinemaya, tiyatroya, konsere gideriz.

Ailecek sinemaya, tiyatroya gidebilme hali de kadınların kolsuz bluz giyebilmesi haline çok benzer bir bulgu örgüsü göstermektedir.

Eğitim ve baba eğitimi yükseldikçe, kadınlar bekarlıktan nişanlılığa ve evliliğe, dulluğa doğru geçtikçe, beraber yaşanan aile genişledikçe, bulaşık makinesi sahipliği ve kredi kartı sahipliği arttıkça ailecek sinemaya, tiyatroya gitme sıklığı da artmaktadır.

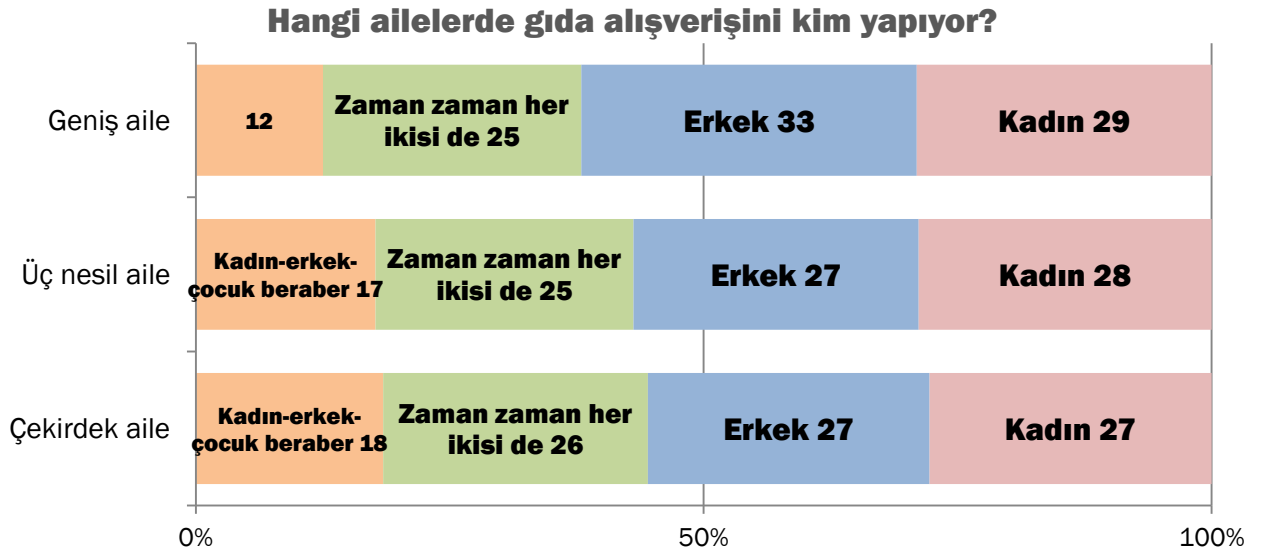

3.2. Hanede alışveriş

Hanelerde alışveriş rolü ve yükümlülüğü eşit dağılmış görünüyor. Hanelerin yüzde 27,6'sında kadınlar, yüzde 28'inde erkekler, yüzde 25,6'sında zaman zaman her ikisi de gıda alışverişini yapıyor. Çocuklar dahil ailecek alışveriş yapanlar ise yüzde 17,5 oranında.

Bu hanede gıda alışverişini düzenli olarak kim yapıyor?	Yüzde
Kadın	27,6
Erkek	28,0
Zaman zaman her ikisi de	25,6
Kadın-erkek-çocuk beraber	17,5
Diğer	1,3
Toplam	100,0

Hanede beraber yaşanan aile tipine göre bakıldığında kadının alışverişteki ağırlığında özel bir farklılaşma olmadığı görülüyor. Fakat aile genişledikçe çocuğun aile alışverişindeki yeri azalırken erkeğin ağırlığı artmaya başlıyor.

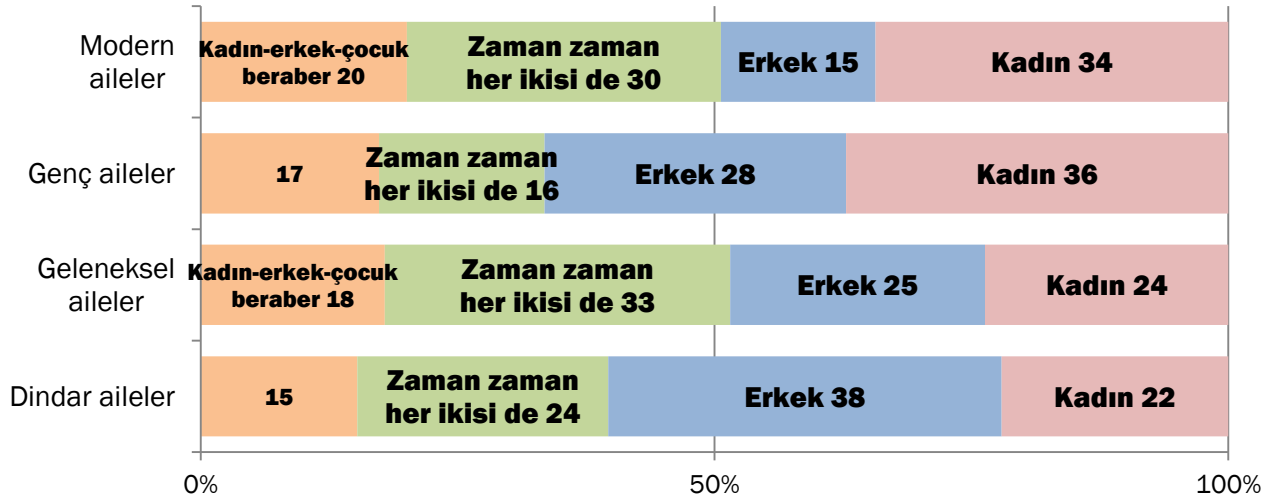

Alışveriş rolünde farklılaşma aile kümelerinde gözleniyor. Modern Aileler'de ve Gençler ve Genç Aileler'de alışverişte kadının ağırlığı üçte bire yükseliyor. Modern Aileler'de çocuğun da alışverişteki varlığı yükseliyor. Erkeğin alışveriş rolü azalırken beraber alışveriş oranı yükseliyor.

Buna karşılık Dindar Aileler'de alışverişte erkeğin ağırlığı artıyor. Geleneksel Aileler'de ise beraber alışveriş oranı diğerlerine göre yükseliyor.

Aile kümelerinde gıda alışverişini kim yapıyor?

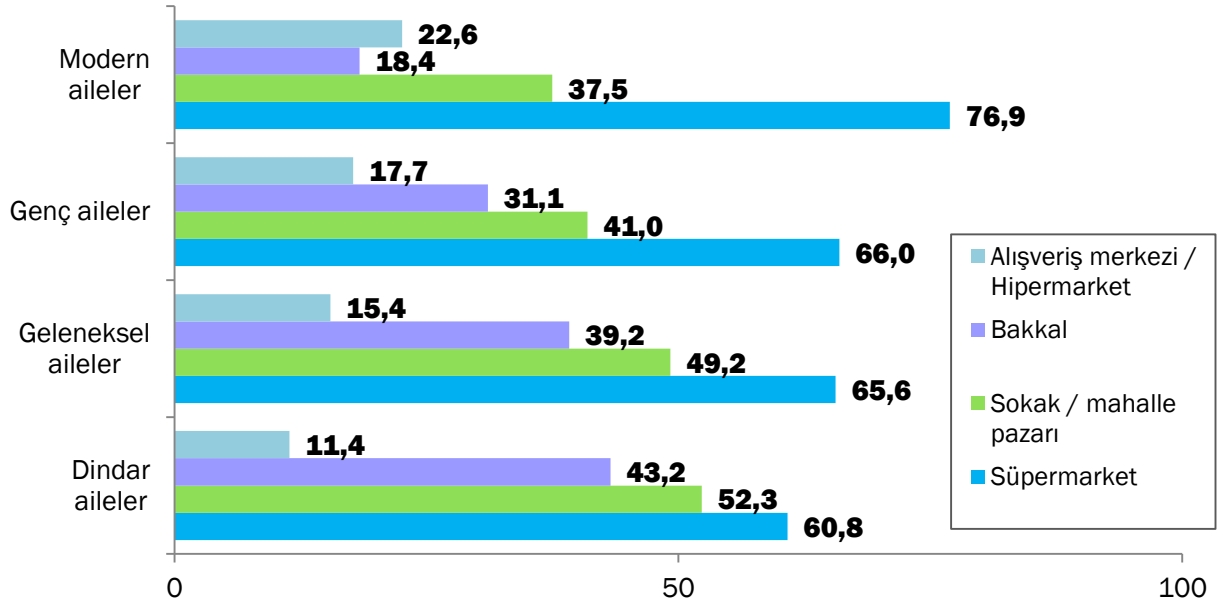

Alışveriş yapılan mekanlara bakıldığında, en yüksek oranda kullanılan alışveriş mekanı süpermarketler (yüzde 65) olarak ortaya çıkıyor. Mahalle bakkalından alışveriş yüzde 34,2, mahalle pazarından alışveriş yüzde 43,9 oranında. Alışveriş merkezlerinden veya hipermarketlerden alışveriş oranı ise yüzde 16,3 oranında.

Alışveriş mekânı	Yüzde
Alışveriş merkezi / Hipermarket	16,3
Süpermarket	65,0
Bakkal	34,2
Sokak / mahalle pazarı	43,9
Toplam	100,0

Aile kümelerinin sıklıkla gittikleri alışveriş mekanları

Aile kümelerine göre bakıldığında bakkal tercihi en yüksek oranda Dindar Aileler’de iken en düşük oranda Modern Aileler’de görülüyor. Buna karşılık alışveriş merkezi ve hipermarket tercihi tam tersi bir eğilim göstererek en yüksek oranda Modern Aileler’de, en düşük oranda Dindar Aileler’de gözleniyor.

Sokak/mahalle pazarı tercihi de dindar ailelerden modern ailelere doğru azalıyor.

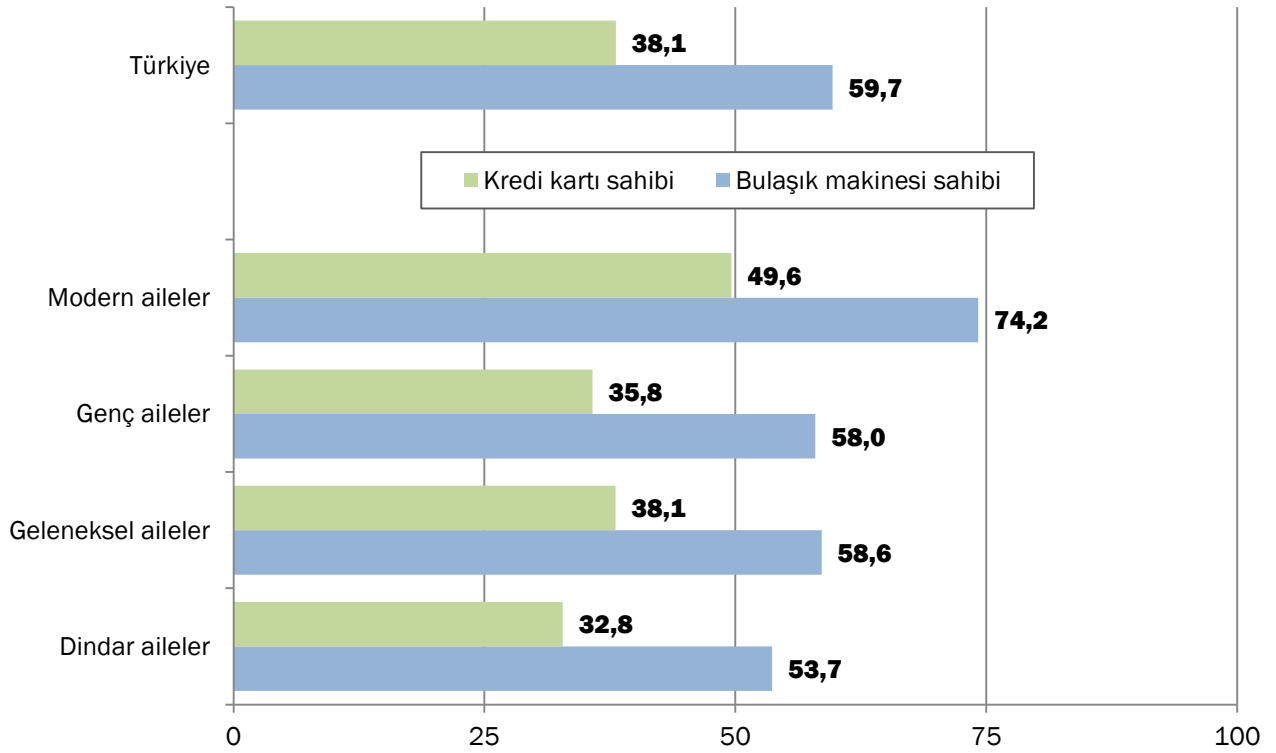
3.3. Bazı sahiplikler

Daha önceki araştırmalarımızda bulaşık makinesi ve kredi kartı sahipliğinin gündelik hayat pratiklerinin niteliği ve türü konusunda özel bir gösterge olduğunun gözlenmesi nedeniyle bu araştırmada da her iki soru sorulmuştur.

Ülkedeki hanelerin yüzde 59,7’sinde bulaşık makinesi varken, görüşülen deneklerin yüzde 38,1’inde kredi kartı vardır.

Aile kümelerinde bulaşık makinesi ve kredi kartı sahipliği

Modern ailelerin yüzde 74,2'sinde bulaşık makinesi varken, yüzde 49,6'sında da kredi kartı sahipliği vardır.

Hem bulaşık makinesi sahipliği (yüzde 53,7) hem de kredi kartı sahipliği (yüzde 32,8) en düşük oranda Dindar Aileler'de bulunmaktadır.

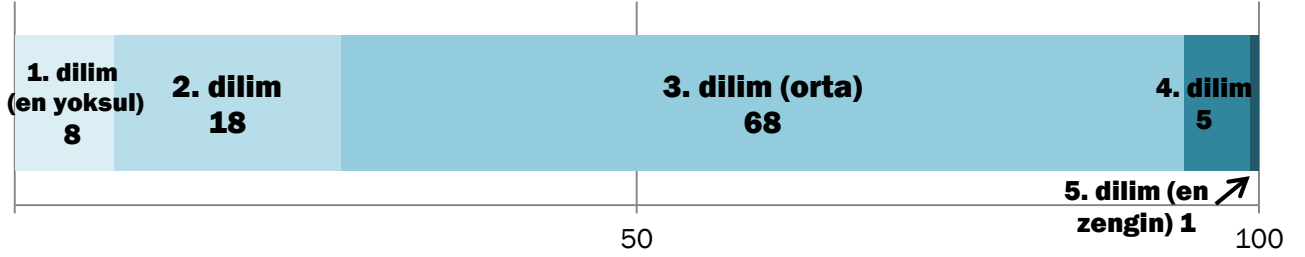
3.4. Refah ve mutluluk algıları

Toplumun üçte ikisi (yüzde 67,8) kendisini orta sınıf sayıyor, sorulduğunda refah bakımından ortadaki dilimde tanımlıyor. Buna karşılık yine benzer şekilde üçte ikiye yakın insan (yüze 61,7) mutluluk bakımından ise kendini en mutlu ve mutlu dilimlerde tanımlıyor.

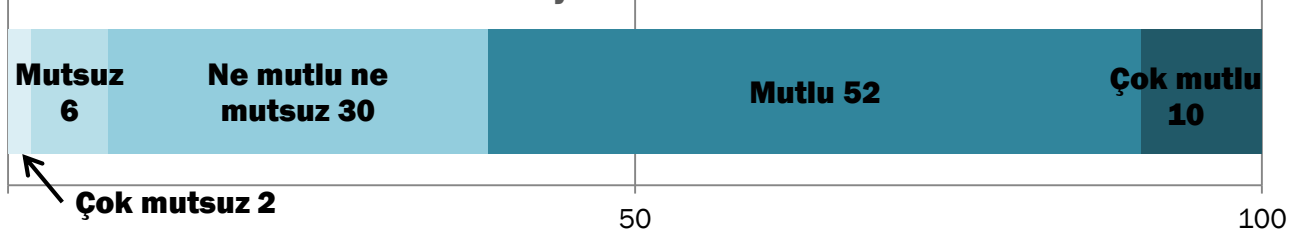
Bu bulgu toplumun geleneksel özelliklerinden olan “kanaatkârlık” duygusunu teyit ediyor. Öte yandan ise son yıllarda dikkate alınmaya ve üstünde çalışılmaya başlanan “mutluluk” algı ve duygusunun gelir ve refahdan bağımsız ve göreceli olduğunu da teyit ediyor.

Ülkemizdeki insanları sahip oldukları gelir ve refah bakımından 5 dilime/gruba ayırsaydık, siz hangi dilimde olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Genel hayat şartları bakımından kendinizi ne kadar mutlu hissediyorsunuz?

Toplumun yüzde 8'si kendisini en yoksul, yüzde 18,2'si de yoksul olarak tanımlıyor.

Kendini yoksul olarak tanımlayanların yüzde 86'sı lise altı eğitilmiş, yüzde 95'inin babası da lise altı eğitilmiş. Ağırlıklı olarak işçi olarak veya tarımda çalışıyorlar veya işsizler. Yüzde 60'ının aylık hane geliri 700 liranın altında ve dörtte biri metropol varoşlarında oturuyor, .

Kendisini mutsuz olarak tanımlayanların ise dörtte biri Kürt, beşte biri Alevi, beşte ikisi inançlı, üçte biri 700 TL gelirin altında gelire sahip.

Gelir seviyesi ortalamasının altında olmasına karşın mutluluk seviyesi olumlu ortalamada seyrediyor.

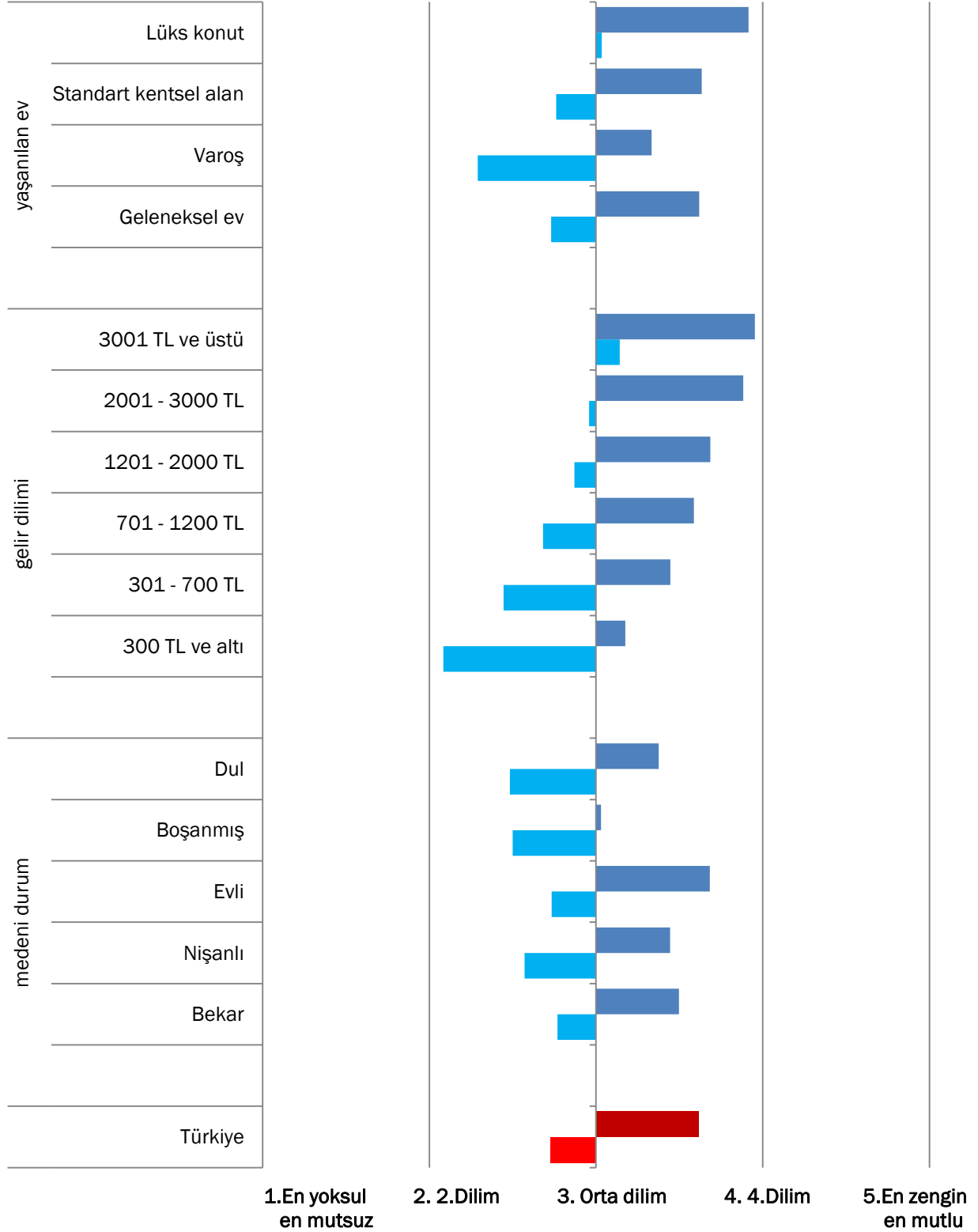
Medeni durum değiştiğinde, bekarlıktan dilluğa doğru geçerken hem gelir hem de mutluluk seviyesi düşüyor.

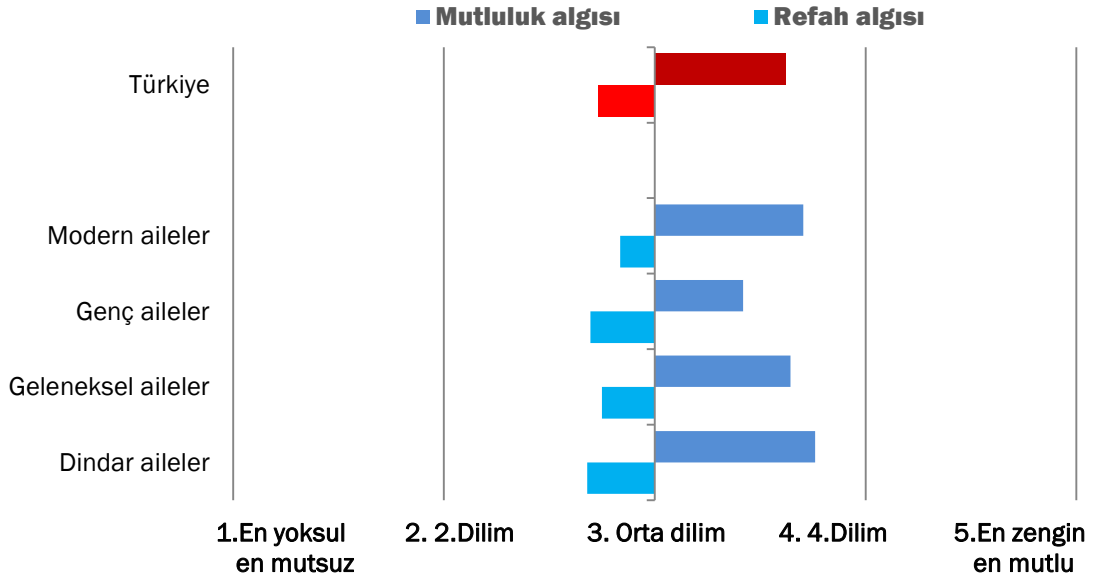
Gelir seviyesindeki farklılığa karşın gelirle mutluluk seviyeleri beraberce artıyor.

■ Genel hayat şartları bakımından kendinizi ne kadar mutlu hissediyorsunuz?

■ Gelir ve refah bakımından siz hangi dilimde olduğunuzu düşünüyorsunuz?

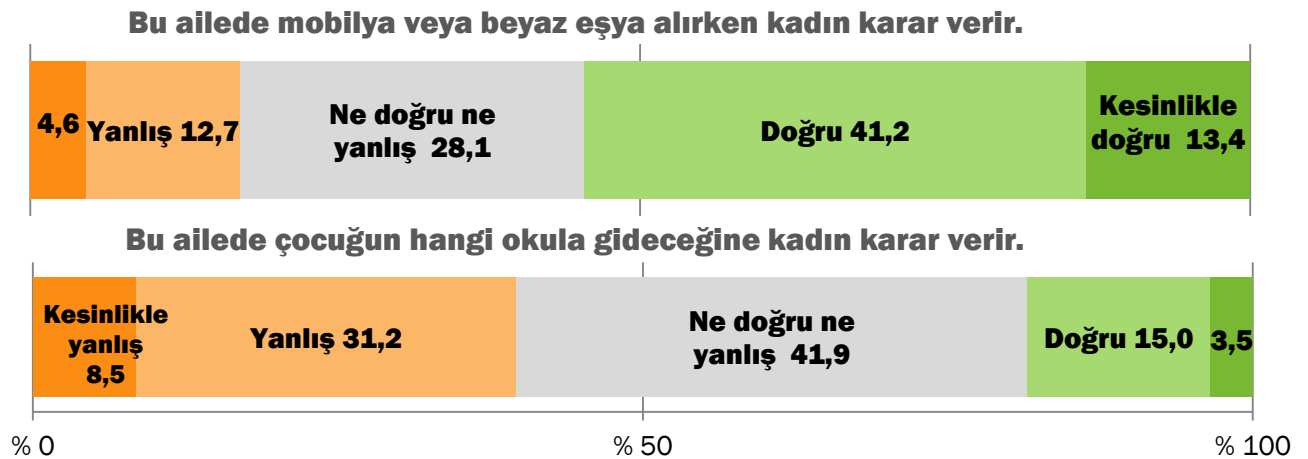

Mutluluk algısı en yüksek oranda önce Dindar Aileler’de ve sonra da Modern Aileler’de görülürken, Dindar Aileler ve Gençler / Genç Aileler gelir ve refah bakımından kendilerini diğerlerine kıyasla daha geride olarak görüyorlar.

3.5. Kadının kararlardaki rolü

Ülkede kadın meselesinin derinliği ve boyutları bilinmekle beraber, ev içinde ve yalnızca haneyi ilgilendiren kararlarda kadınların varolduğu fakat dış dünya ve hanenin geleceği gibi kararlarda, rollerinin düşük olduğu bu araştırmada da teyit ediliyor.

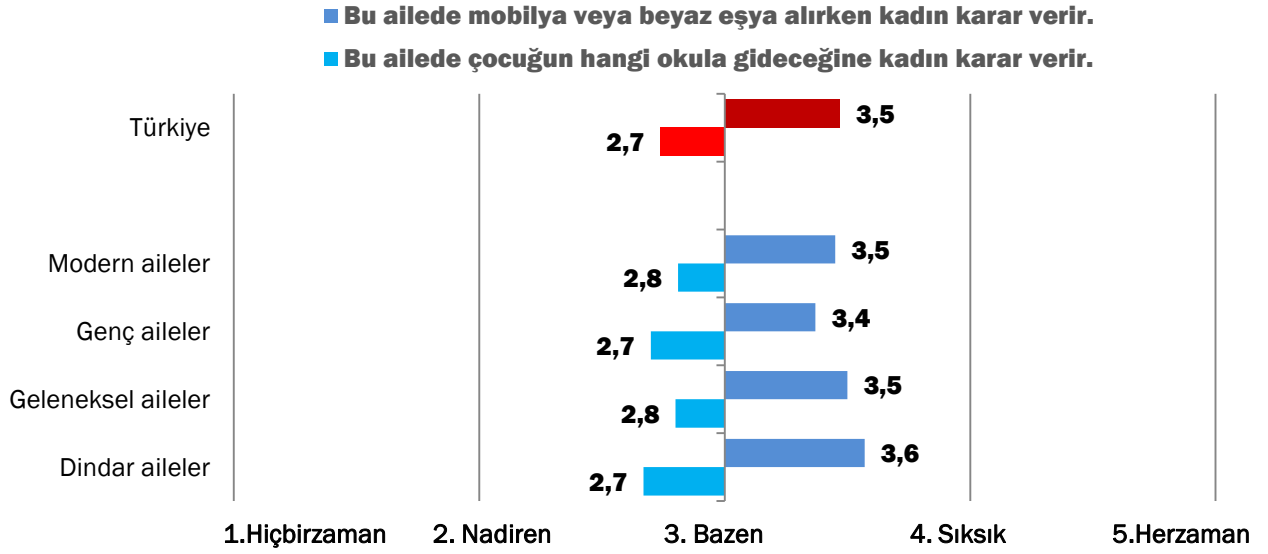
Haneye mobilya ve beyaz eşya alınırkenki kararlarda, yarıdan fazla hanede kadınlar etkinken (yüzde 13,4 kesinlikle doğru, yüzde 41,2 doğru), çocuğun hangi okula gideceği kararında hanelerin yalnızca yüzde 18,5’inde (yüzde 3,5 kesinlikle doğru, yüzde 15 doğru) kadının etkin olduğu görülüyor.

Kadınlar hanelerin yüzde 17,3'ünde (yüzde 4,6 kesinlikle yanlış, yüzde 12,7 yanlış) beyaz eşya, mobilya alırken herhangi bir söz hakkına sahip değilken, yüzde 39,7'sinde (yüzde 8,5 kesinlikle yanlış, yüzde 31,2 yanlış) çocuğun hangi okula gideceğinde de karara dahil olmadıkları görülmektedir.

Kadınlara biçilen bu rollerde hemen hiçbir farklı kümelenmede ve demografik farklılıkta kayda değer bir tutum farkı gözlenmemektedir. Yani toplumun her kesiminde kadına bakış ortak bir karakteristik göstermektedir.

Beyaz eşya veya mobilya alırken kadının kararlardaki rolü aile kümelerine göre çok özel bir farklılık göstermemektedir.

Buna karşılık Modern Aileler'de çocuğun okuluna karar verilirken kadın bir miktar daha etkilken yine de bu ailelerde bile ağırlıkları negatif taraftadır.

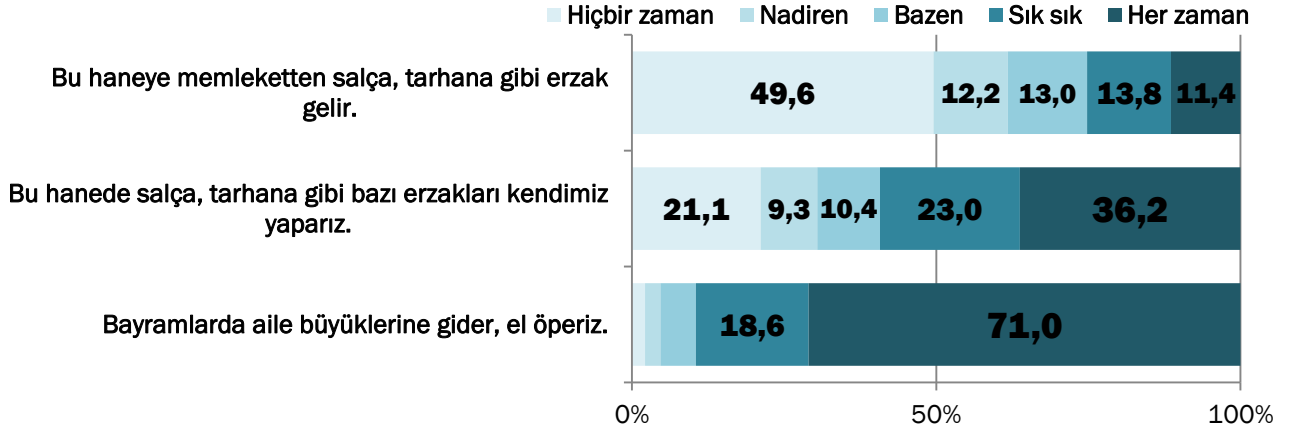
3.6. Geleneksel hayat pratikleri

Bazı hanelerde bir takım geleneksel hayat pratiklerinin geçerli olduğu görülmektedir. Hanelerin dörtte birine (yüzde 11,4 her zaman, yüzde 13,8 sık sık) hâlâ memleketten salça, tarhana gibi yiyecekler gelirken, her on hanenin altısında (yüzde 36,2 her zaman, yüzde 23 sık sık) salça, tarhana gibi bazı erzaklar yapılmaktadır.

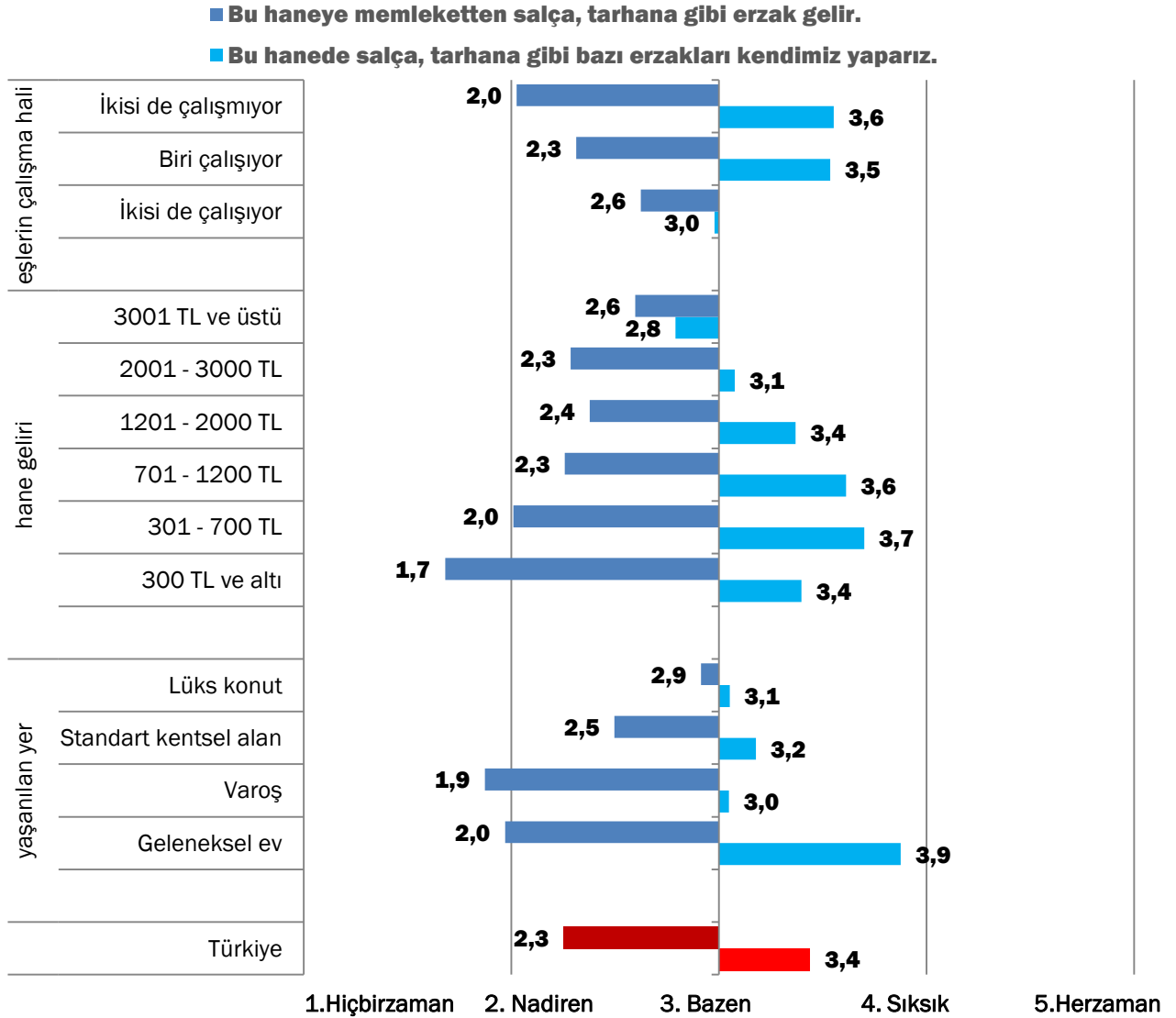
Hanelerin onda dokuzunda bayramlarda büyüklere ziyaret geçerlidir. Hanelerin yüzde 71'i her zaman, yüzde 18,6'sı sık sık bayramlarda aile büyüklerini ziyaret etmektedir.

Geleneksel hayat pratiklerinin yapılma sıklığı

Gelir seviyesi yükseldikçe memlekettten erzak gelme oranı artıyor, hanede yapma azalıyor. İlginç farklılaşma varoşlarda gözleniyor. Varoşlarda hem memlekettten erzak gelmesi, hem de hane de erzak üretimi düşük oranda görülüyor.

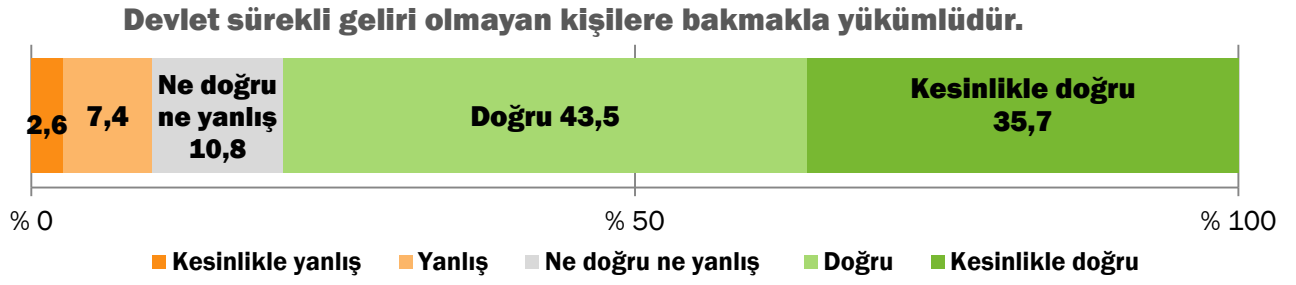
3.7. Sosyal devlet

Toplumda sosyal devlet politikalarına talep oldukça güçlüdür. Görüşülen deneklerin onda dokuzu (yüzde 41,4 kesinlikle doğru, yüzde 47,7 doğru) çocuğuna kötü davranan aileye devletin müdahale etmesine olumlu bakmaktadır.

Benzer şekilde görüşülen deneklerin onda sekizi de (yüzde 35,7 kesinlikle doğru, yüzde 43,5 doğru) sürekli geliri olmayan kişilere devletin bakmakla yükümlü olduğunu düşünmektedir.

Çocuğuna kötü davranan aileye devlet müdahale edebilmelidir.

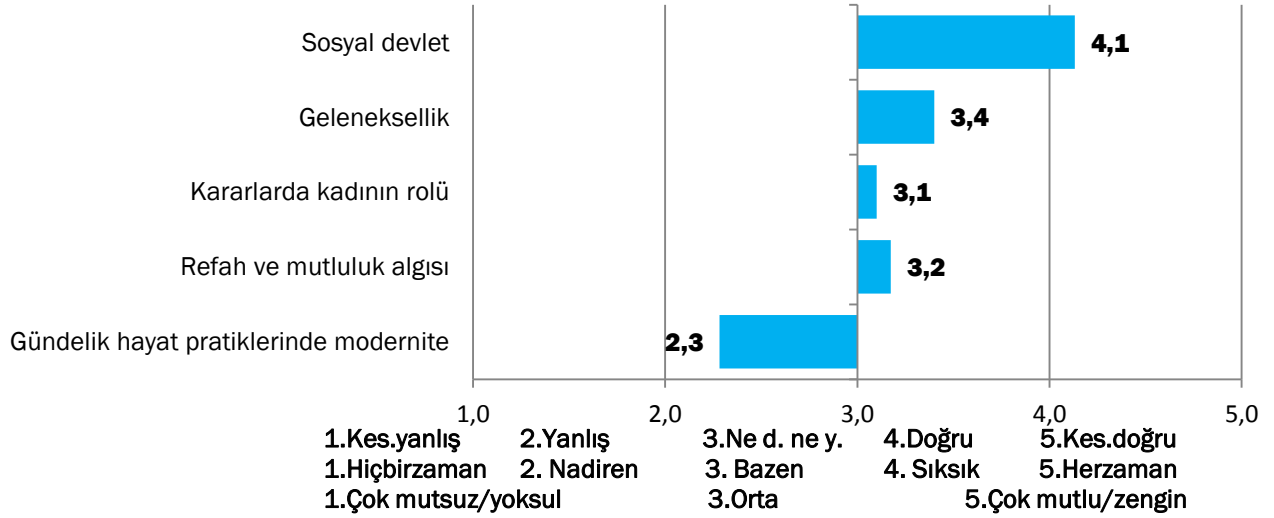
Sosyal devlet politikalarına olan talepte farklı kümelenme ve demografiler arasında özel bir farklılaşma gözlenmemekte, hemen her farklılık ve kümede sosyal devlet talebinin güçlü olduğu görülmektedir.

3.8. Boyutlar değerlendirme

Beş boyutta ele aldığımız bulguların her boyutun kendi ortalamalarını aldığımızda toplumun sosyal devlete olan talebinin oldukça yüksek olduğu, geleneksel bazı hayat pratiklerinin hâlâ geçerli ve uygulanmakta olduğu görülüyor.

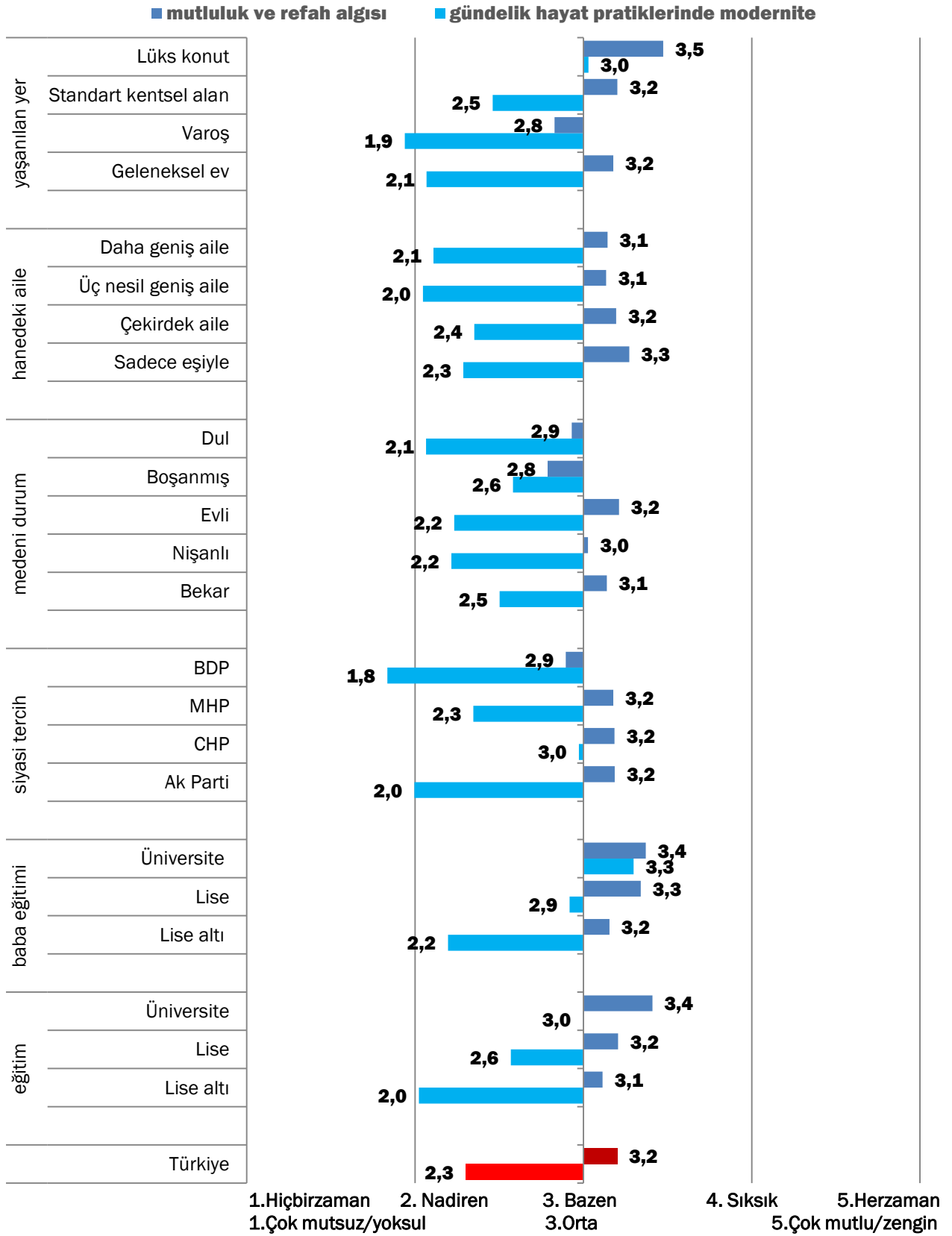
Kararlara kadının katılımının henüz yeterince güçlü olmadığı görülüyor. Refah ve mutluluk algılarında ülke ortalaması pozitif tarafta ve fakat ortalamanın biraz üstünde seyrediyor. Gündelik hayat pratiklerinde, kentli ritüellerde ve yaşamda ülke ortalamasının oldukça düşük olduğu gözleniyor.

Fakat bu beş boyutun ortalamalarından bakıldığında sosyal devlet talebi, geleneksellik ve kadının kararlardaki rolü boyutlarında demografik farklılıklara ve kümelenmelere göre özel bir farklılık gözlenmemektedir.

Öte yandan refah ve mutluluk algılarında ve gündelik hayat pratiklerinde bazı dikkate değer farklılaşmalar gözlenmektedir.

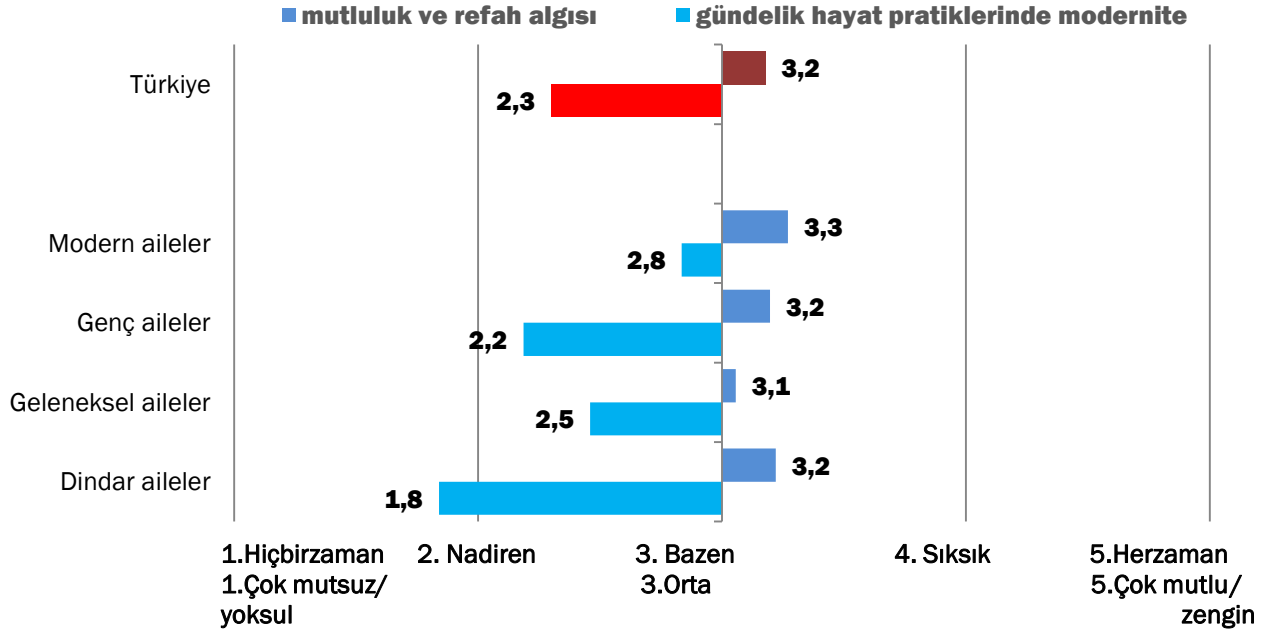
- Yaşanan yere göre bakıldığında geleneksel yerleşimlerden lüks konutlara doğru geçildikçe hem mutluluk/refah algısı güçlenmekte hem de gündelik hayatta kentli pratikler çoğalmaktadır. Fakat metropollerin varoşlarında her iki boyutun ortalaması da negatiftir.
- Yalnızca eşiyile yaşayan ailelerden geniş ailelere doğru geçildikçe hem mutluluk/refah algıları hem de gündelik hayatta kentli pratikler yavaş da olsa azalmaktadır.
- Bekarlıktan evliliğe doğru geçişte mutluluk/refah algısı pozitif yönde artmakta fakat aynı zamanda gündelik hayatta kentli pratikler oranı düşmektedir.
- Aynı zamanda Kürtlerin yarısını oluşturan BDP seçmeni kitlesi oldukça mutsuz ve kentli hayat pratiklerinin oldukça gerisindedir.
- Eğitimle beraber hem mutluluk/refah algısı hem de gündelik hayatta kentli pratiklerin sıklığı yükselmektedir.

Aile kümelerine göre bakıldığında, mutluluk / refah algısı en yüksek oranda Modern Aileler’de ve sonrasında da Dindar Aileler’de görülmektedir.

Buna karşılık gündelik hayat pratiklerinde modernite en düşük oranda Dindar Aileler’de, en yüksek oranda da Modern Aileler’de görülmektedir.

4. AİLE VE AHLAKİ DEĞERLER

4.1. Aile için önemli görülen özellikler

Aileleri ve kendileri için önemli gördükleri iki özellik sorulduğunda, görüşülen kişiler en yüksek oranda yüzde 58 ile “konu komşunun, çevrenin itibarı, saygısı” ve yüzde 54 ile “gelenek, göreneklere bağlılık” cevaplarını tercih ettiler. Yine yüksek oranda tercih edilen bir cevap seçeneği yüzde 46 ile “dini değerlere bağlılık” idi. “İş hayatında başarı, kariyer” ve “modern, çağdaş aile olmak” cevapları ise daha düşük oranlarda (yüzde 15 ve 14) söylenmiş, “maddi servet” ise oldukça düşük oranda (yüzde 5) tercih edilmiştir.

Aileniz ve kendiniz için önemli gördüğünüz İKİ özellik	Yüzde
Konu komşunun, çevrenin itibarı, saygısı	58,2
Gelenek, göreneklere bağlılık	54,1
Dini değerlere bağlılık	46,4
İş hayatında başarı, kariyer	14,9
Modern, çağdaş aile olmak	14,2
Maddi servet	5,3
Toplam	

Bu soru, 2007 ve 2008 yıllarında yapılan iki araştırmada sorulmuştu. Aşağıdaki tabloda 2007 araştırmasındaki bulgular ve bu Ocak’12 Barometresi’nin bulguları bir arada görülmektedir. Cevap sıralamasının zaman içinde çok değişmediği görülmektedir.

Aileniz ve kendiniz için önemli gördüğünüz İKİ özellik	2007	Ocak 2012
Konu komşunun, çevrenin itibarı, saygısı	48,4	58,2
Gelenek, göreneklere bağlılık	55,4	54,1
Dini değerlere bağlılık	51,6	46,4
İş hayatında başarı, kariyer	17,6	14,9
Modern, çağdaş aile olmak	18,1	14,2
Maddi servet	5,4	5,3
Toplam	-	-

Eğitim seviyesi yükseldikçe bir taraftan çevrenin itibarına ve gelenek ve göreneklere bağlılığa verilen önem azalıyor, diğer bir taraftan da modern, çağdaş bir aile olmaya, iş hayatında başarı ve kariyere ve kısmen maddi servete verilen önem artıyor. Dini değerlere bağlılık ise, liseden daha az seviyede eğitimi olanların yarısının saydığı ilk iki özellik arasında yer alırken, hem lise hem de üniversite mezunlarının ancak üçte birinin saydıkları arasında.

Gelir artışıyla da dini değerlere bağlılığı zayıflarken, modern aileye ve kariyere verilen önem artıyor. Maddi servet genel olarak oldukça düşük söylenmişse de, her gelir dilimi artışında maddi servete verilen önemin birer, ikişer puan artması dikkat çekici.

Görüşülen kişilerin kendilerini hangi hayat tarzı kümesinden gördükleriyle hangi özellikleri önemsediklerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Kendini modern sayanların geleneklere ve dini değerlere atfettikleri önem, diğer kümeleri tercih edenlere kıyasla oldukça azken, modern aile olmaya ve kariyere oldukça daha fazla önem verdikleri anlaşılıyor. Buna karşılık, Dini Muhafazakâr tanımını kendine yakıştıranlar, dini değerlere bağlı olmaya Türkiye genelinin 1,5 katı önem veriyorlar, modern aile olmaya neredeyse hiç önem vermiyorlar. Geleneksel Muhafazakârlar'ın aileleri için önemli gördükleri özellikler açısından Türkiye ortalamasına benzedikleri söylenebilir.

Parti yandaşlığı açısından en büyük fark, CHP'lilerin modern aile olmayı ve kariyeri, dini değerlere bağlılığa tercih etmeleri. Ayrıca, Ak Partililerde ise dini değerler oldukça ön planda.

4.2. Çocuklara kazandırılması gereken meziyetler

KONDA'nın 2007'de yaptığı "Gündelik Yaşamda Din, Laiklik ve Türban" araştırmasında ve 2008'de yaptığı bir kültürel değerler araştırmasında, görüşülen kişilerin ahlaki referanslarını anlayabilmek için iyi bir anne-babanın, kız çocuklarına hangi meziyetleri kazandırması gerektiği sorulmuştu. Aile değerlerini inceleyen bu çalışmada da, aynı soru biraz değiştirilerek tekrar soruldu.

Kız çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet	Yüzde
Namuslu ve dürüst olma	82,3
Dini vecibeleri yerine getirme	29,9
Çalışkanlık	19,8
Vatana, millete bağlılık	18,4
Hakkını arayabilme	18,0
Gelenek, göreneklere bağlılık	17,0
Başarılı olma hırısı	11,0
Toplam	

"Kız çocuklarına MUTLAKA kazandırılması gereken İKİ meziyet aşağıda okuyacaklarımdan hangileridir?" şeklinde sorulan soruya cevaben, görüşülen kişilerin yüzde 82'si iki özellikten biri olarak "namuslu ve dürüst olma" seçeneğini saymış. Bu cevabı yüzde 30 ile "dini vecibeleri yerine getirme", yüzde 20 ile "çalışkanlık", yüzde 18 ile "vatana, millete bağlılık" ve "hakkını" arayabilme" ve yüzde 17 ile "gelenek ve göreneklere bağlılık" cevapları takip ediyor. Son olarak yüzde 11 oranında "başarılı olma hırısı" seçeneği tercih edilmiş.

Erkek çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet	Yüzde
Namuslu ve dürüst olma	76,2
Vatana, millete bağlılık	31,1
Çalışkanlık	27,1
Dini vecibeleri yerine getirme	24,0
Hakkını arayabilme	14,9
Başarılı olma hırsı	13,3
Gelenek, göreneklere bağlılık	10,5
Toplam	-

Araştırmada soru aynı zamanda erkek çocuklarına kazandırılması gereken meziyetlerle ilgili de soruldu. Verilen cevapların oranları biraz farklı olsa da, sıralamanın neredeyse aynı olduğu görülüyor. Görüşülen kişilerin yüzde 76'sı erkek çocuklara mutlaka "namuslu ve dürüst olma"nın öğretilmesi gerektiğine inanıyor. Ardından yüzde 31 ile "vatana, millete bağlılık", yüzde 27 ile "çalışkanlık", yüzde 24 ile "dini vecibeleri yerine getirme" geliyor. Daha düşük oranlarla da sırasıyla "hakkını arayabilme", "başarılı olma hırsı" ve "gelenek, göreneklere bağlılık" cevaplar söylenmiş.

Çocuklara kazandırılması gereken İKİ meziyet	Kızlar için	Erkekler için
Namuslu ve dürüst olma	82,3	76,2
Vatana, millete bağlılık	29,9	31,1
Çalışkanlık	19,8	27,1
Dini vecibeleri yerine getirme	18,4	24,0
Hakkını arayabilme	18,0	14,9
Başarılı olma hırsı	11,0	13,3
Gelenek, göreneklere bağlılık	17,0	10,5
Toplam	-	-

Yukarıdaki tablo, kız çocuklarına ve erkek çocuklarına kazandırılması gereken meziyetlerin oranlarını yanyana gösteriyor. Namuslu ve dürüst olmaya ve geleneklere bağlılığa, kızlar için erkekler için olduğundan daha önem verildiği görülüyor. Buna karşılık erkek çocuklara çalışkanlık, dini vecibeleri yerine getirme ve başarılı olma hırsı kazandırmak daha fazla önemsenmiş.

Kız çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet	2007	Ocak 2012
Namuslu ve dürüst olma	-	82,3
Dürüstlük	48,0	
Namuslu olma	47,1	
Dini vecibeleri yerine getirme	31,8	29,9
Çalışkanlık	14,9	19,8
Vatana, millete bağlılık	19,6	18,4
Hakkını arayabilme	14,9	18,0
Gelenek, göreneklere bağlılık	14,4	17,0
Başarılı olma hırısı	-	11,0
Büyüklerine, kocaya itaat	8,5	
Toplam	-	-

Kız çocuklarına dair sorulan sorunun cevapları, 2007 araştırması sonuçları ile karşılaştırıldığında cevap seçeneklerinin farklı olmasından dolayı birebir denklik olmasa da cevapların sıralamasının kabaca aynı olduğu görülmektedir.

4.3. Büyüklere karşı saygı ve sorumluluk

“Şimdi okuyacaklarımdan hangileri sizce aile büyükleri yanında yapılmamalıdır?” sorusu soruldu ve görüşülen kişilere okunan cevap seçeneklerinden yapılmaması gerektiğini düşündükleri her biri işaretlendi. İçki içmek yüzde 81 oranında, sigara içmek yüzde 76 oranında, bacak bacak üstüne atmak yüzde 67 oranında ve lafa karışmak yüzde 57 oranında söylenmiş ve toplumun yarısından fazlası tarafından büyüklerin yanında yapılmaması gereken davranışlar olarak değerlendirilmiştir. Eve yatıya arkadaş getirmeye görüşülen kişilerin üçte biri itiraz etmiş. Okunan davranışların hiçbirinin mahsuru olmadığını, büyüklerin yanında yapmanın bir sorun teşkil etmediğini düşünenler yüzde 7 oranındadır.

Aile büyükleri yanında yapılamayacaklar	Yüzde
İçki içmek	80,8
Sigara içmek	75,9
Bacak bacak üstüne atmak	66,9
Lafa karışmak	56,5
Eve yatıya arkadaş getirmek	33,1
Hiçbirinde mahsur yok, yapılabilir	6,9
Toplam	100,0

Yaş arttıkça görüşülen kişilerin lafa karışmaya ve eve yatıya arkadaş getirmeye itirazları artıyor. Hanedeki çocuk sayısı arttıkça da, bu davranışlara itirazlar artıyor.

Eđitim seviyesi arttıkça her bir davranıřa “yapılmamalı” deme oranı dūřuyor ve “hiçbirinde mahsur yok” deme oranı lise altı eđitlimlerde yūzde 4’ten, lise mezunlarında yūzde 9’a ve ũniversitelilerde yūzde 18’e çıkıyor.

Yaşlılıkta bakım bekleyenler bu davranışlara en çok, arkadaşlık bekleyenler ise en az itiraz edenler. Çocuđa bũyũklerin bakması yerine yuvaya gitmesi gerektiğini dūřünenler, aynı zamanda soruda yer alan davranışların bũyũk karşısında yapılmasına daha az itiraz ediyor. Bu durum, gŕrũřũlen kişilerin bir alt nesille ilişkisi konusunda fikir veriyor.

Gŕrũřũlen kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları bũyũđe sayđı anlayışını farkettiliyor. Modernler Tũrkiye ortalamasının oldukça altında oranlarda sayılan davranışlar için “yapılmamalı” derken, geleneksel muhafazakarların cevapları ortalamaya yakın, Dini muhafazakarlar ise Tũrkiye ortalamasının da ũstũnde oranlarda itiraz ediyor, sayđı bekliyor. Aileye bakışlar ũzerinden bu araştırmada oluşturulan kũmeler de oldukça açıklayıcı. Modernler bu davranışların bũyũklerin yanında yapılmaması gerektiğini en az savunan kũmeyken, Gençler ve Genç Aileler’de itiraz biraz artıyor, ve Geleneksel Ailelerde ve ŕzellikle Dindar Aileler’de itiraz daha net hale geliyor.

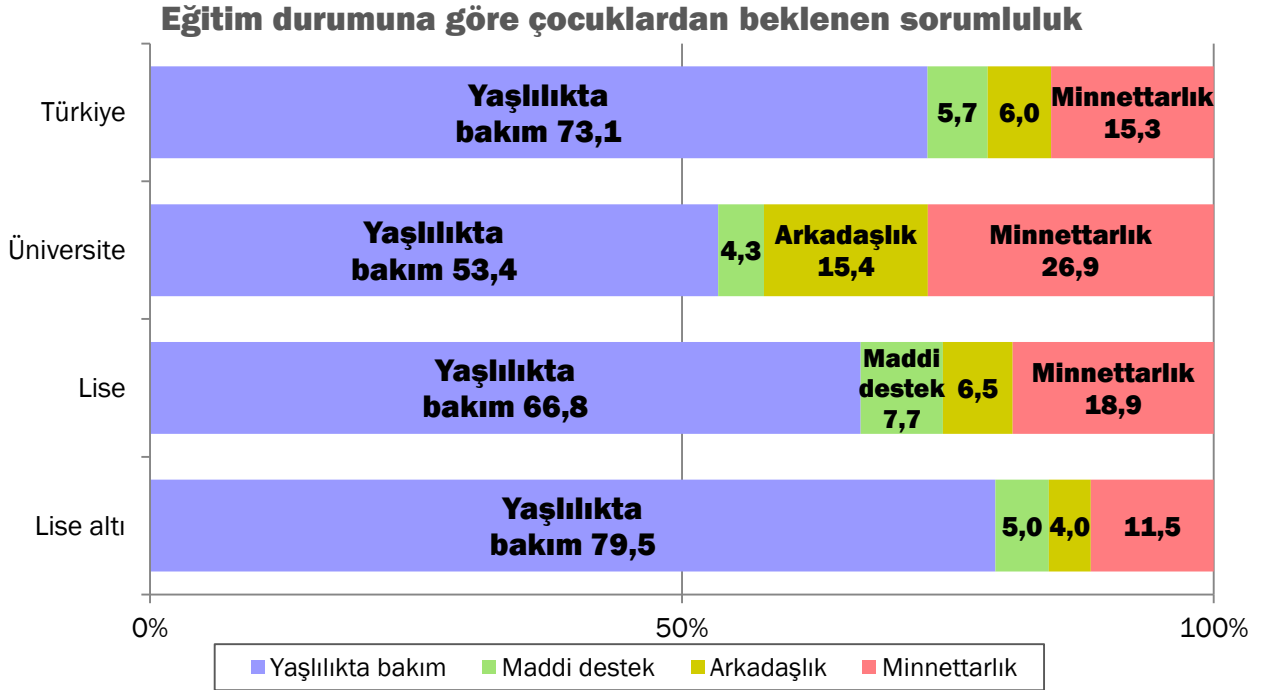
Etnik kŕkenle bũyũklere sayđı anlayışı arasındaki ilişki çok çarpıcı olmasa da, Tũrklerin lafa karışmak ve yatıya arkadaş getirmek konusunda Kũrtlerden, Kũrtlerin ise bacak bacak ũstũne atmak ve sigara içmek konusunda Tũrklerden biraz daha hassas olduğu anlaşılıyor. Aleviler ise Sũnnilere nazaran biraz daha rahatlar, sayđı için bu davranışların yapılmaması, yine ŕnemli olmakla birlikte o kadar ŕnemli değil. Din/mezhep sorusunda “Diđer” kategorisinde yer alan ateistlerin ve Mũslũman olmayanların ise çok daha rahat bir tavır sergiledikleri, her bir davranışta çok daha dũřũk oranlarda “yapılmamalı” cevabı verirken aynı zamanda yūzde 43’ũnũn “Hiçbirinde mahsur yok” dedikleri gŕrũlũyor. Dindarlıkla bũyũklerin yanında yapılmaması gerekenler ise en net gŕrũnen ilişki: Dindarlık arttıkça her bir davranış için “yapılmamalı” oranı hızla artıyor. Oranlar dindarlıktaki kadar farklı olmasa da, gelir artışıyla davranışlara itiraz arasındaki ters ilişki oldukça net.

Bũyũklere karşı sorumluluklarına dair ise “ocuklar bũyũklere karşı en fazla hangisinden sorumludur?” şeklinde bir soru soruldu ve sunulan seçeneklere gŕrũřũlen kişiler şu şekilde cevap verdi: Yũzde 73 oranında “yaşlılıkta bakım”, yũzde 6 oranında “maddi destek”, yine yũzde 6 oranında “arkadaşlık” ve yũzde 15 oranında “minnettarlık.”

Çocuklar bũyũklere karşı şimdi sayacaklarımdan en fazla hangisinden sorumludur?	Yũzde
Yaşlılıkta bakım	73,0
Maddi destek	5,7
Arkadaşlık	5,9
Minnettarlık	15,4
Toplam	100,0

Eğitim seviyesi, başka birçok alanda olduğu gibi çocukların sorumluluğuna bakışta da farkediyor. Eğitim seviyesi arttıkça minnettarlık ve arkadaşlık beklentisi artıyor ve yaşlılıkta bakım beklentisi azalıyor.

Karşılıklı karar vererek evlenenlerin çocuklardan beklentisinde minnettarlık ve arkadaşlık beklentisi Türkiye ortalamasının üzerindeyken, aile büyüklerinin kararıyla evlenenler arasında yaşlılıkta bakım beklentisi ortalamanın üzerinde.

Çocukların bir üst nesile karşı sorumluluğuna bakışla, üst neslin çocuklara karşı sorumluluğuna bakış arasında ilginç bir bağlantı ortaya çıkıyor. Annenin çalıştığı bir ailede büyükanne ve büyükbabanın toruna gerek iyi yetişmesi gerekse de maddi katkı açısından bakması gerektiğini düşünenlerin, çocuklardan da karşılık olarak yaşlılıkta kendilerine bakmasını daha fazla bekledikleri görülüyor. Torunlara bakmanın gerekli olmadığını düşünenler, karşı sorumluluk olarak yaşlılıkta bakım cevabını da daha düşük oranlarda, yaklaşık 15 puan kadar daha az söylemişler.

Kendini mutsuz sayanlar arasında, çocuklarından maddi destek beklentisinin ortalamanın neredeyse üç katı olması oldukça çarpıcı.

Modernlerin sadece yüzde 60'ı çocuğun yaşlılıkta kendisine bakmasını beklerken, Geleneksel Muhafazakarlar'da bu oran yüzde 75'e Dini Muhafazakarlar'da ise yüzde 80'e çıkıyor.

Türklerin beklentileri Türkiye ortalamasından farklı değil. Ancak Kürtlerin sadece yüzde 10'u minnettarlık veya arkadaşlık vaadiyle yetiniyor. Yüzde 13'ü için çocuktan gelecek maddi destek önemli.

Gelir seviyesi değişse de, çocukların ileride maddi destek vermesi beklentisinde bir değişiklik olmuyor. Ancak gelir düştükçe yaşlılıkta bakım beklentisinin hızla arttığı, yüksek gelirlilerde oldukça yüksek olan minnettarlık ve arkadaşlık beklentilerinin ise Türkiye ortalamasının biraz altına kadar düştüğü görülüyor.

Kırsal kesimde yaşayanlar arasında, yaşlanınca çocukların bakması beklentisi hem kentlerde ve metropollerde yaşayanlara hem de Türkiye ortalamasına kıyasla daha yüksek.

5. TÜRKİYE AİLE YAPISI: YORUM

Türkiye’de aile yapısına dair şimdiye dek bu raporda yer alan bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, dört ana tema ortaya çıkmaktadır:

- Aile kurumunu oluşturan evlilik kurumunda toplumun rolü;
- Aile kavramında ilişkilerin önemi;
- Aile yapısının dayandığı pratikler;
- Aile yapısı ile bireysellik arasındaki ilişki.

Aile kurumunu oluşturan evlilik kurumunda toplumun rolü

İlk olarak, toplumun evlilik kurumuna bakışı değerlendirildiğinde, bir çiftin evlenmesi üzerinde dinin ve aile üzerinden toplumun oldukça etkili olduğu görülüyor. Toplum, bir çiftin beraber yaşaması için evli olmalarını, özellikle de resmi nikahın yanısıra imam nikahı aracılığıyla dinen de toplumsal birim olarak tanınmasını bekliyor.

Üstelik evlilik kurumunun oluşturulmasında toplumun doğrudan müdahalesi olduğu da söylenebilir, zira görücü usulü en yaygın evlilik şekli ve kişinin kiminle evleneceğine doğrudan aile büyüklerinin karar vermesi azımsanmayacak oranda. Eşini kendi seçmiş, yani eşiyile beraber karşılıklı karar vererek evlenenler, evli çiftlerin yarısından azını oluşturuyor. Bir kadının evleneceği kişiyi kendisinin seçmesi fikrini de benzer şekilde toplumun yarısı onaylıyor.

Aile kavramında ilişkilerin önemi

Bulgularda öne çıkan ikinci tema, aile kavramında ilişkilerin önemi. İlk yapılabilecek tespit, geleneksel aile yapısı olan üç nesil aileler ve daha geniş ailelerin yerlerini iyice çekirdek ailelere bırakmış olması. Çekirdek aileler, hanelerin büyük çoğunluğunu oluşturuyor.

Buna karşılık görüşülen kişilere “aile deyince aklınıza kimler geliyor?” diye sorduğumuzda, üç nesilden veya daha geniş aileden aile mensupları sayanların oranı, çekirdek ailede yaşayanların oranından daha fazla. Diğer bir deyişle, kişiler çekirdek ailede yaşasalar da daha geniş aileleri onlar için hala önemli. Nitekim sık sık görüştükleri, hastalıkta, evlilikte yanlarında olmasını istedikleri aile, beraber oturduklarından daha geniş ailenin mensuplarını içeriyor.

Özetle toplumun aile kavramını, kiminle beraber yaşadığından ziyade, kimlerle ilişkisi olduğu belirliyor denebilir.

Aile yapısının dayandığı pratikler

Aile yapısında dikkat çeken üçüncü tema, aile kavramı ile gündelik hayat pratikleri arasındaki bağlantı. Her ne kadar geniş aileye doğru bir özlem hissedilse de, beraber zaman geçirilen etkinlikler yine aile içi ilişkileri pekiştiren bayramlaşma, hastalık gibi durumlar. Alışveriş mekanı olarak en fazla süpermarkete gidiliyor olması, evde salça, tarhana gibi erzakların artık hanelerin büyük çoğunluğunda yapılmıyor olması ve bulaşık makinesinin yaygınlığı, ailelerin en azından tüketim açısından kentli, modern hayat tarzına uyum gösterdiklerine dair önemli göstergeler. Buna karşın, ailelerin beraber konsere, sinemaya, tatile pek de sık gitmedikleri görülüyor.

Diğer bir deyişle, toplum aile kavramını beraber yaşadığında da daha bir geniş bir şekilde tanımlamak eğiliminde olmasına rağmen, aile kavramı beraber zaman geçirmeye, ortak pratiklere değil, ilişkilere dayanıyor.

Aile kavramı ile bireysellik arasındaki ilişki

Bu durum, bizi aileye dair dördüncü temaya getiriyor: aile yapısı ile bireysellik arasındaki ilişki. Ailenin kentli gündelik pratikleri beraber yapmıyor olması, aile bireylerinin bireyselleşmiş olduğunun göstergesi değil. Aile ilişkilerinde karşılıklı sorumluluklara, yani büyüklerin torunlara bakmasına, çocukların yaşlılıkta ebeveynine bakmasına toplumun çoğunluğu tarafından önem veriliyor. Büyüklere saygıyı temsil eden bacak bacak üstüne atmamak gibi davranışların toplumun çoğunluğu tarafından bekleniyor olması da, bireysellikten ziyade aileye verilen öneme işaret ediyor.

Nitekim, hem kız hem erkek çocuklarına başarılı olma hırısı, hakkını arama gibi bireyselliklerini ön plana çıkarabilecek meziyetler yerine, namus, vatana, millete, geleneklere bağlılık gibi ailevi ve toplumsal değerleri ve sorumlulukları ön plana çıkaran meziyetlerin kazandırılması daha önemli görünüyor. Özetle, şeklen çekirdek aileye doğru bir evrilme görünmekle beraber, sanayi toplumu sosyolojisi teorisindeki çekirdek aile-bireyselleşme ilişkisinin Türkiye aile yapısında sanılabileceği kadar güçlü olmadığı görülmektedir.

Genel bakışta aile kavramına yaklaşımları kır-kent, eğitilmiş-eğitimsiz, çekirdek aile-geniş aile gibi somut demografik durumlar üzerinden farklılaştırmak, çok net ayrımlar ortaya koymak mümkün olmadığından, bazı değerleri ve pratikleri üzerinde oluşturduğumuz aile kümeleri, oldukça açıklayıcı olmuştur. Metropolde, süpermarketten alışveriş yapan, ailece nadiren tatile giden iki çekirdek ailenin aile kavramına farklı bakıyor olmalarını, bu analiz sayesinde durumları değil, değerleri yani, birinin Modern Aileler kümesi değerlerine, diğerinin ise Dindar Aileler kümesi değerlerine sahip olması ile açıklayabiliyoruz.

Sonuç olarak şunu söylemek olanaklıdır: **Türkiye'deki aile yapısı ekonomik ilişkilere dayalı geniş aileden çekirdek aileye doğru geçişte ortada bir durakta ilişkiye dayalı, geleneksel ve dini değerler ağırlıklı üçüncü bir aile yapısı göstermektedir.**

6. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

6.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 7 - 8 Ocak 2012 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 2, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,6'dır.

6.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında 27 ilin merkez dâhil 100 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2517 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	27
Gidilen ilçe	100
Gidilen mahalle/köy	150
Görüşülen denek	2517

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzyey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne
3	Ege	İzmir, Manisa, Denizli
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Antalya, Adana, Mersin, Hatay, Osmaniye
7	Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Bartın
9	Doğu Karadeniz	Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Tunceli
12	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır

7. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

7.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	50,8
Erkek	49,2
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 28 yaş	28,1
29 - 43 yaş	34,8
44+ yaş	37,1
Toplam	100

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	5,6
Diplomasız okur	2,0
İlkokul mezunu	39,5
Ortaokul mezunu	14,1
Lise mezunu	27,4
Üniversite mezunu	10,6
Yüksek lisans / Doktora	,8
Toplam	100

Babanın eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	15,8
Diplomasız okur	5,9
İlkokul mezunu	59,5
Ortaokul mezunu	8,1
Lise mezunu	7,6
Üniversite mezunu	3,0
Yüksek lisans / Doktora	,1
Toplam	100

Doğum yeri	Yüzde
İstanbul	5,9
Batı Marmara	5,8
Ege	14,4
Doğu Marmara	6,8
Batı Anadolu	8,3
Akdeniz	11,7
Orta Anadolu	6,6
Batı Karadeniz	10,0
Doğu Karadeniz	7,3
Kuzeydoğu Anadolu	4,5
Ortadoğu Anadolu	6,0
Güneydoğu Anadolu	11,4
Yurtdışı	1,3
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet memuru	5,2
Özel sektör	3,6
İşçi	10,3
Küçük esnaf	7,3
Tüccar / sanayici / işadamı	,4
Serbest meslek	1,1
Marjinal sektör	,6
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	3,8
Çalışıyor, diğer	6,0
Emekli	11,8
Ev kadını	35,6
Öğrenci	8,1
İşsiz, iş arıyor	5,1
Çalışamaz halde	1,1
Toplam	100

Bu evde / Hanede kaç kişi oturuyor (çocuklar dahil)?	Yüzde
1 - 2 kişi	21,9
3 - 5 kişi	67,0
6 - 8 kişi	9,7
9 veya fazla kişi	1,3
Toplam	100

Aylık hane geliri	Yüzde
300 TL ve altı	2,9
301 - 700 TL	17,9
701 - 1200 TL	37,1
1201 - 2000 TL	27,4
2001 - 3000 TL	9,3
3000 TL ve üstü	5,3
Toplam	100

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?	Yüzde
Örtmüyor	28,1
Başörtüsü	50,4
Türban	8,3
Çarşaf, peçe	,5
Bekâr erkek	12,7
Toplam	100

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?	Yüzde
Türk	85,7
Kürt-Zaza	10,4
Arap	1,2
Diğer	2,7
Toplam	100

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz aşağıdakilerden hangisidir?	Yüzde
Sünni Müslüman	90,3
Alevi Müslüman	6,4
Diğer Müslüman	2,4
Diğer	,8
Toplam	100

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?	Yüzde
İnançsız	1,5
İnançlı	29,9
Dindar	58,5
Sofu	10,0
Toplam	100

Haberleri seyretmek için en fazla hangi TV kanalını tercih ediyorsunuz?	Yüzde
KANAL D	17,5
ATV	14,4
SAMANYOLU	10,1
SHOW TV	9,2
TRT 1	7,3
FOX TV	7,0
STAR	7,0
KANAL 7	5,5
NTV	4,5
HABERTURK	3,6
CNN TURK	2,5
YEREL KANALLAR	2,3
ROJ TV	1,7
KANALTURK	1,1
FLASH TV	1,1
CEM TV	,8
TRT 2	,7
TRT 6 (ŞEŞ)	,6
TGRT HABER	,4
Diğer Kanallar	2,8
Toplam	100,0

Anketin yapıldığı bölge	Yüzde
İstanbul	16,8
Batı Marmara	5,8
Ege	15,9
Doğu Marmara	9,9
Batı Anadolu	11,2
Akdeniz	12,7
Orta Anadolu	3,3
Batı Karadeniz	6,1
Doğu Karadeniz	3,5
Kuzeydoğu Anadolu	1,5
Ortadoğu Anadolu	3,7
Güneydoğu Anadolu	9,7
Toplam	100

Oturulan evin tipi	Yüzde
Geleneksel ev	41,1
Varoş	6,9
Standart kentsel alan	49,5
Lüks konut	2,5
Toplam	100

Yerleşim kodu	Yüzde
Kır	21,8
Kent	28,2
Metropol	50,0
Toplam	100

7.2. Aile

Aile deyince aklınıza kimler geliyor, sayabilir misiniz?	Yüzde
Eş	63,0
Çocuk	72,5
Anne	71,8
Baba	69,4
Kardeş	36,9
Torun	8,7
Kayınpeder	8,1
Kayınvalide	5,7
Damat	5,0
Gelin	8,0
Amca / hala	7,8
Dayı / teyze	6,8
Kuzen /yeğen	3,8
Bacanak / elti / görümce / kayınbirader	2,9
Total	100,0

Medeni durumunuz	Yüzde
Bekar	21,2
Evli	71,6
Nişanlı	,9
Boşanmış	1,4
Dul	4,9
Toplam	100,0

Nasıl evlendiniz?	Yüzde
Karşılıklı karar verdik	37,6
Görücü usulüyle	41,5
Benim dışımda aile büyüklerinin kararıyla	7,0
Görüşülen kişi bekar veya nişanlı	13,9
Toplam	100,0

Resmi nikâhla mı, imam nikâhıyla mı evlendiniz?	Yüzde
Resmi nikâh	34,4
İmam nikâhı	3,8
İkisi birden	61,4
Nikâh yok, beraber yaşıyoruz	0,4
Toplam	100,0

Eşinizle akrabalığınız var mı?	Yüzde
Var, birinci dereceden	9,9
Var, uzaktan akrabam	16,1
Hayır	74,0
Toplam	100,0

Kimlerle yaşıyor?	Yüzde
Sadece eşiyile	17,4
Çekirdek aile	66,2
Üç nesil geniş aile	12,1
Daha geniş aile	2,1
Diğer	2,2
Toplam	100,0

18 yaş altı kaç çocuk var?	Yüzde
Çocuksuz	52,8
1 - 2 çocuk	39,1
3 - 4 çocuk	7,3
5+ çocuk	0,9
Toplam	100,0

Eşi çalışıyor mu?	Yüzde
Eşi çalışıyor	28,6
Eşi çalışmıyor	42,6
Evli değil	28,8
Toplam	100,0

Çiftlerin çalışma durumu	Yüzde
İkisi de çalışıyor	10,3
Biri çalışıyor	58,3
İkisi de çalışmıyor	31,4
Toplam	100,0

Eşinin eğitimi	Yüzde
Lise altı	40,2
Lise	13,1
Üniversite	5,6
Bilinmiyor	41,0
Toplam	100,0

Çiftlerin eğitimi	Yüzde
Üniversite - üniversite	5,2
Üniversite - lise	5,9
Üniversite - lise altı	3,8
Lise - lise	9,9
Lise - lise altı	18,5
Lise altı - lise altı	56,7
Toplam	100,0

Her ay gördüğünüz / aileden saydığınız akrabalarınız kimlerdir?	Yüzde
Eş	15,1
Çocuk / Çocuklar	26,8
Anne	46,0
Baba	40,6
Kardeş	54,0
Torun	6,8
Kayınpeder	15,2
Kayınvalide	15,8
Gelin	5,6
Damat	5,7
Amca / hala	28,8
Dayı / teyze	26,6
Bacanak / elti / görümce / kayınbirader	12,4
Kuzen / Yeğen	14,6

Evin oğluna kız istemeye gidiliyor olsa, kimlerle gidilir / gidildi?	Yüzde
Eş	15,1
Çocuk / Çocuklar	26,8
Anne	46,0
Baba	40,6
Kardeş	54,0
Torun	6,8
Kayınpeder	15,2
Kayınvalide	15,8
Gelin	5,6
Damat	5,7
Amca / hala	28,8
Dayı / teyze	26,6
Bacanak / elti / görümce / kayınbirader	12,4
Kuzen / Yeğen	14,6

Aile büyüklerinden birisi hastalansa mutlaka kimlere haber verilir?	Yüzde
Eş	27,4
Çocuk / Çocuklar	32,8
Anne	37,3
Baba	39,4
Kardeş	46,1
Torun	3,7
Kayınpeder	6,7
Kayınvalide	5,9
Gelin	1,9
Damat	2,4
Amca / hala	20,7
Dayı / teyze	15,0
Bacanak / elti / görümce / kayınbirader	5,2
Kuzen / Yeğen	5,0

Aileniz ve kendiniz için önemli gördüğünüz İKİ özellik	Yüzde
Konu komşunun, çevrenin itibarı, saygısı	58,2
Gelenek, göreneklere bağlılık	54,1
Dini değerlere bağlılık	46,4
İş hayatında başarı, kariyer	14,9
Modern, çağdaş aile olmak	14,2
Maddi servet	5,3

Kız çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet	Yüzde
Namuslu ve dürüst olma	82,3
Dini vecibeleri yerine getirme	29,9
Çalışkanlık	19,8
Vatana, millete bağlılık	18,4
Hakkını arayabilme	18,0
Gelenek, göreneklere bağlılık	17,0
Başarılı olma hırısı	11,0

Erkek çocuklarına kazandırılması gereken İKİ meziyet	Yüzde
Namuslu ve dürüst olma	76,2
Dini vecibeleri yerine getirme	31,1
Çalışkanlık	27,1
Vatana, millete bağlılık	24,0
Hakkını arayabilme	14,9
Gelenek, göreneklere bağlılık	13,3
Başarılı olma hırısı	10,5

Aile büyükleri yanında yapılamayacaklar	Yüzde
Bacak bacak üstüne atmak	66,9
Lafa karışmak	56,5
Eve yatıya arkadaş getirmek	33,1
Sigara içmek	75,9
İçki içmek	80,8
Hiçbirinde mahsur yok, yapılabilir	6,9

Çocuklar büyüklere karşı şimdi sayacaklarımdan en fazla hangisinden sorumludur?	Yüzde
Yaşlılıkta bakım	73,0
Maddi destek	5,7
Arkadaşlık	5,9
Minnettarlık	15,4
Toplam	100,0

Sizce annenin çalıştığı bir ailede büyükbaba, büyükanne toruna, torunlara bakmalı mıdır?	Yüzde
Evet, bakmalı, torunun iyi yetişmesi için önemli.	68,0
Evet, bakmalı, aileye maddi katkı açısından önemli	19,0
Hayır, bakmamalı, çocuk kreşe veya yuvaya gitmeli.	5,0
Hayır, bakmamalı, büyüklere böyle bir sorumluluk yüklenmemeli	8,0
Toplam	100,0

Sizin için hayatta hangisi daha önemlidir, anne-babanız mı, çocuğunuz mu?	Yüzde
Önce anne-baba	42,5
Önce çocuk(lar)	57,5
Toplam	100,0

7.3. Gündelik Hayat Pratikleri

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?	Yüzde
Modern	22,5
Geleneksel muhafazakâr	50,9
Dindar muhafazakâr	26,6
Toplam	100,0

Bir erkekle bir kadının beraber yaşamaları için dini nikâh şarttır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	5,3
Yanlış	10,1
Ne doğru ne yanlış	8,3
Doğru	37,2
Kesinlikle doğru	39,0
Toplam	100,0

Bir kadın sevdiği adamla dini veya resmi nikâh olmadan beraber yaşayabilir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	55,2
Yanlış	26,9
Ne doğru ne yanlış	7,6
Doğru	7,4
Kesinlikle doğru	2,9
Toplam	100,0

Kızım, kardeşim aile büyükleri beğenmese bile evleneceği kişiyi kendi seçebilir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,0
Yanlış	14,8
Ne doğru ne yanlış	20,3
Doğru	43,8
Kesinlikle doğru	13,0
Toplam	100,0

Aile fertleri için doğum günü kutlaması yaparız.	Yüzde
Hiçbir zaman	29,8
Nadiren	18,1
Bazen	23,9
Sık sık	13,5
Her zaman	14,8
Toplam	100,0

Ailece sinemaya, tiyatroya, konsere gideriz.	Yüzde
Hiçbir zaman	53,7
Nadiren	20,3
Bazen	15,9
Sık sık	5,9
Her zaman	4,1
Toplam	100,0

Ailece tatil yapmaya gideriz.	Yüzde
Hiçbir zaman	40,1
Nadiren	21,0
Bazen	19,3
Sık sık	10,8
Her zaman	8,8
Toplam	100,0

Bu evde yaşayan kadın(lar) kolsuz bluz giyip dışarı çıkar.	Yüzde
Hiçbir zaman	52,2
Nadiren	12,3
Bazen	10,6
Sık sık	13,5
Her zaman	11,3
Toplam	100,0

Yılbaşında kutlama yaparız.	Yüzde
Hiçbir zaman	55,5
Nadiren	12,5
Bazen	11,7
Sık sık	10,0
Her zaman	10,2
Toplam	100,0

Bu hanede gıda alışverişini düzenli olarak kim yapıyor?	Yüzde
Kadın	27,6
Erkek	28,0
Zaman zaman her ikisi de	25,6
Kadın-erkek-çocuk beraber	17,5
Diğer	1,3
Toplam	100,0

Alışveriş mekanı	Yüzde
Alışveriş merkezi / Hipermarket	16,3
Süpermarket	65,0
Bakkal	34,2
Sokak / mahalle pazarı	43,9
Toplam	100,0

Bulaşık makineniz var mı?	Yüzde
Evet	59,7
Hayır	40,3
Toplam	100,0

Kredi kartınız var mı?	Yüzde
Evet	38,1
Hayır	61,9
Toplam	100,0

7.4. Refah ve Mutluluk Algısı

Ülkemizdeki insanları sahip oldukları gelir ve refah bakımından 5 dilime/gruba ayırsaydık, siz hangi dilimde olduğunuzu düşünüyorsunuz?	Yüzde
1. dilim (en yoksul)	8,0
2. dilim	18,2
3. dilim (orta)	67,8
4. dilim	5,3
5. dilim (en zengin)	,7
Toplam	100,0

Genel hayat şartları bakımından kendinizi ne kadar mutlu hissediyorsunuz?	Yüzde
Çok mutsuz	1,8
Mutsuz	6,1
Ne mutlu ne mutsuz	30,4
Mutlu	52,1
Çok Mutlu	9,6
Toplam	100,0

7.5. Kadının Kararlardaki Rolü

Bu ailede çocuğun hangi okula gideceğine kadın karar verir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,5
Yanlış	31,2
Ne doğru ne yanlış	41,9
Doğru	15,0
Kesinlikle doğru	3,5
Toplam	100,0

Bu ailede mobilya veya beyaz eşya alırken kadın karar verir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,6
Yanlış	12,7
Ne doğru ne yanlış	28,1
Doğru	41,2
Kesinlikle doğru	13,4
Toplam	100,0

7.6. Geleneksellik

Bu haneye memleketten salça, tarhana gibi erzak gelir.	Yüzde
Hiçbir zaman	49,6
Nadiren	12,2
Bazen	13,0
Sık sık	13,8
Her zaman	11,4
Toplam	100,0

Bu hanede salça, tarhana gibi bazı erzakları kendimiz yaparız.	Yüzde
Hiçbir zaman	21,1
Nadiren	9,3
Bazen	10,4
Sık sık	23,0
Her zaman	36,2
Toplam	100,0

Bayramlarda aile büyüklerine gider, el öperiz.	Yüzde
Hiçbir zaman	2,2
Nadiren	2,5
Bazen	5,8
Sık sık	18,6
Her zaman	71,0
Toplam	100,0

7.7. Sosyal Devlet

Devlet sürekli geliri olmayan kişilere bakmakla yükümlüdür.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,6
Yanlış	7,4
Ne doğru ne yanlış	10,8
Doğru	43,5
Kesinlikle doğru	35,7
Toplam	100,0

Çocuğuna kötü davranan aileye devlet müdahale edebilmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,9
Yanlış	2,8
Ne doğru ne yanlış	6,3
Doğru	47,7
Kesinlikle doğru	41,4
Toplam	100,0

Yıldızposta Caddesi
Çiğdem Apt. No:11 D:6
Esentepe - Şişli / İstanbul
Tel: 212 275 17 66
Faks: 212 275 17 68

www.konda.com.tr
<http://twitter.com/kondaarastirma>